

MALIN QABLAŞDIRILMASI VƏ TƏHVİLƏ HAZIRLANMASI

“Kənd təsərrüfatı məhsullarının saxlanması və anbarlanması üzrə logistika mütəxəssisi”
ixtisası   n peşə hazırlıđı modulu

Naşır
Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GİZ)

Şirkətin oturma yeri
Bonn və Eşborn (Eschborn)
“Cənubi Qafqazda Özəl Sektorun İnkişafı və Texniki Peşə təhsili və Təlimi” Proqramı
Qış Parkı Plaza
Rəsul Rza küçəsi 75, 201-ci ofis
Tel. +994 (12) 599 91 20-25
Fax. +994 (12) 599 91 26
E-Mail. giz-aserbajdschan@giz.de
<https://www.giz.de/en/worldwide/367.html>

Müəlliflər
Məmmədov Telman, İbrahimova Sənubər

Çap edilib
2019

Məzmun
Quliyev Elmir

Hazırkı dərgi “Kənd təsərrüfatı məhsullarının saxlanması və anbarlanması üzrə logistika mütəxəssisi” ixtisası üçün kurikulum və tədris vəsaitlərinin hazırlanması məqsədi ilə Almaniya Federal İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Nazirliyinin (BMZ) maliyyə dəstəyi ilə Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GİZ) tərəfindən icra edilən “Cənubi Qafqazda Özəl Sektorun İnkişafı və Texniki Peşə təhsili və təlimi” Proqramı çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi ilə birgə hazırlanmışdır.

Qeyd 1: Bu kurikulumun hazırlanmasında müvafiq peşə standartından istifadə edilmişdir.

Qeyd 2: Dərgidə istifadə olunan şəkillər açıq mənbələrdən götürülüb.

Qeyd 3: Bu dərgidə yer alan təhlil, nəticə və tövsiyələr müəlliflərin/müəllifin fikirlərini əks etdirir və GİZ-in mütləq mövqeyini təmsil etmir.

Giriş	5
“Malın qablaşdırılması və təhvilə hazırlanması” peşə hazırlığı modulunun spesifikasiyası	
Təlim nəticəsi 1: Qablaşdırma haqqında ümumi məlumatları bilir.	
1.1. Qablaşdırmanın əhəmiyyətini və mahiyyətini açıqlayır.	8
1.2. Qablaşdırmanın funksiyalarını sadalayır.	9
1.3. Qablaşdırmanın istifadə sahələrini qeyd edir.	10
1.4. Qablaşdırmada istifadə olunan simvol və işarələri fərqləndirir.	13
1.5. Qablaşdırma zamanı təhlükəsizlik qaydalarını nümayiş etdirir.	14
1.6. Tələbələr üçün fəaliyyətlər	16
1.7. Qiymətləndirmə	16
Təlim nəticəsi 2: Qablaşdırma (Taranın) növlərini bilir.	
2.1. Hazırlanmış materialın növünə görə taraları təsnif edir.	17
2.2. Funksional təyinatına görə taranın növlərini sadalayır.	23
2.3. İxtisaslaşma dərəcəsinə görə taraların növlərini qeyd edir.	26
2.4. Tələbələr üçün fəaliyyətlər	27
2.5. Qiymətləndirmə	28
Təlim nəticəsi 3: Qablaşdırma prosesini bacarır.	
3.1. Qablaşdırma prosesini planlaşdırır.	28
3.2. Malın növünə, çəkisinə, ölçüsünə, daşınacaq nəqliyyat növünə görə taranı seçir.	29
3.3. Məhsulun qablaşdırılması zamanı yoxlamaları həyata keçirir.	35
3.4. Zədələnmiş məhsulun yenidən qablaşdırma qaydalarını izah edir.	36
3.5. Tələbələr üçün fəaliyyətlər	38
3.6. Qiymətləndirmə	38
Təlim nəticəsi 4: Qablaşdırma aparat və qurğuları haqqında bilir və avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesini həyata keçirməyi bacarır.	
4.1. Avtomatlaşdırılmış qablaşdırmada aparat və qurğuları təsvir edir.	39
4.2. Qablaşdırma aparat və qurğularına texniki qulluq prosesini izah edir.	41
4.3. Aparat və qurğulardan istifadə edərək qablaşdırma prosesini izah edir.	42
4.4. Tələbələr üçün fəaliyyətlər.	44
4.5. Qiymətləndirmə	44

MÜNDƏRİCAT

Təlim nəticəsi 5: Təhvil verilmə prosesini planlaşdırmağı bacarır.

5.1. Sifarişin alınması prosesini həyata keçirir.	45
5.2. Təhvil vermə zamanı tələb olunan sənədləşmə prosesi haqqında məlumat verir.	46
5.3. Anbardan sifarişə uyğun məhsulu toplayır.	46
5.4. Sifarişin düzgün hazırlanmasını təşkil edir.	48
5.5. Nəqliyyat növünü planlaşdırır.	49
5.6. Tələbələr üçün fəaliyyətlər	49
5.7. Qiymətləndirmə	50

Təlim nəticəsi 6: Son nəzarət və yükləmə prosesini həyata keçirməyi bacarır.

6.1. Məhsulun təhvil verilməsi zamanı təhlükəsizlik qaydalarını həyata keçirir.	50
6.2. Son nəzarəti həyata keçirir.	51
6.3. Yükləmə prosesini həyata keçirir.	52
6.4. Tələbələr üçün fəaliyyətlər	54
6.5. Qiymətləndirmə	55

Ədəbiyyat

56

GİRİŞ

Logistika üzrə mütəxəssis, daxil olan və göndərilən yüklərin, sənədlərin qəbulu, emalı, danışıması, yerləşdirilməsi, saxlanması, təyin olunmuş yerlərə salınması və vaxtında çatdırılmasına nəzarət edir. Eyni zamanda anbarda malın qablaşdırılması və təhvilə hazırlanması böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Hər bir anbardar taranın növlərini, malların xüsusiyyətinə və növünə görə qablaşdırılmanı bilməlidir. Bundan başqa malların təhvilə hazırlanmasını və yükləmə prosesini bacarmalıdır. Bunun üçün də hər bir anbarda belə mütəxəssislərə ehtiyac duyulur. Tərtib olunmuş bu dərslik peşə təhsili alan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdur. Dərslikdə həm nəzəri, həm də praktiki biliklər verilmişdir. Dərslik aydın və sadə dildə yazılmışdır.

Birinci təlim nəticəsində qablaşdırma haqqında ümumi məlumat verilmişdir: qablaşdırmanın mahiyyəti, əhəmiyyəti, funksiyaları, istifadə sahələri, eləcə də qablaşdırmada istifadə olunan simvol və işarələr haqqında geniş məlumat verilmişdir. Qablaşdırma zamanı təhlükəsizlik qaydaları təsvir edilmişdir.

İkinci təlim nəticəsində taranın növləri, onların hazırlandığı materiallar, təyinatları, ölçü və çəkilişi, ixtisaslaşma dərəcələrinə görə növləri haqda geniş məlumat verilmişdir.

Üçüncü təlim nəticəsində qablaşdırma prosesi: yəni qablaşdırmanın planlaşdırılması, malın növünə, çəkisinə, ölçüsünə, nəqliyyat növünə görə taranın seçilməsi haqqında məlumatlar öz əksini tapmışdır.

Dördüncü təlim nəticəsi qablaşdırma aparat və qurğuları, eləcə də avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesi haqqında geniş məlumatı özündə əks etdirir.

Beşinci təlim nəticəsi təhvil vermə prosesini işıqlandırır. Burada sifarişin alınmasından sifarişin düzgün hazırlanmasına qədər olan bütün proseslər izah edilmişdir.

Altıncı təlim nəticəsində malın təhvil verilməsi zamanı son nəzarət işləri, yükləmə prosesi və bu zaman təhlükəsizlik qaydaları haqqında geniş məlumat verilmişdir.

“MALIN QABLAŞDIRMA VƏ TƏHVİLƏ HAZIRLANMASI” MODULUNUN SPESİFİKASIYASI

Modulun adı: Malın qablaşdırılması və təhvilə hazırlanması

Modulun kodu:

Modul üzrə saatlar: 326

Modulun ümumi məqsədi: Bu modulu tamamladıqdan sonra tələbə taranın növlərini, qablaşdırmanın ümumi məlumatlarını bilir, malların xüsusiyyətinə və növünə görə necə qablaşdırılmasını, qablaşdırma prosesini həyata keçirməyi, təhvil verilmə prosesini planlaşdırmağı, son nəzarət və yükləmə prosesini həyata keçirməyi bacarır.

Təlim nəticəsi 1: Qablaşdırma haqqında ümumi məlumatları bilir.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Qablaşdırmanın əhəmiyyətini və mahiyyətini açıqlayır.
2. Qablaşdırmanın funksiyalarını sadalayır.
3. Qablaşdırmanın istifadə sahələrini qeyd edir.
4. Qablaşdırmada istifadə olunan simvol və işarələri fərqləndirir.
5. Qablaşdırma zamanı təhlükəsizlik qaydalarını nümayiş etdirir.

Təlim nəticəsi 2: Qablaşdırma (Taranın) növlərini bilir.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Hazırladığı materialın növünə görə taraları təsnif edir.
2. Funksional təyinatına görə taranın növlərini sadalayır.
3. İxtisaslaşma dərəcəsinə görə taraların növlərini qeyd edir.

Təlim nəticəsi 3: Qablaşdırma prosesini bacarır.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Qablaşdırma prosesini planlaşdırır.
2. Məhsulun növünə, çəkisinə, ölçüsünə, daşınacaq nəqliyyatın növünə görə taranı seçir.
3. Məhsulların qablaşdırılması zamanı yoxlamanı həyata keçirir.
4. Zədələnmiş məhsulun yenidən qablaşdırılma qaydalarını izah edir.

“MALIN QABLAŞDIRMA VƏ TƏHVİLƏ HAZIRLANMASI” MODULUNUN SPESİFİKASIYASI

Təlim nəticəsi 4: Qablaşdırma aparat və qurğularını haqqında bilir və avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesini həyata keçirməyi bacarır.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Avtomatlaşdırılmış qablaşdırmada aparat və qurğuları təsvir edir.
2. Qablaşdırma aparat və qurğularına texniki qulluq prosesini izah edir.
3. Məhsulların qablaşdırılması zamanı yoxlamanı həyata keçirir.
4. Aparat və qurğulardan istifadə edərək qablaşdırma prosesini izah edir.

Təlim nəticəsi 5: Təhvil verilmə prosesini planlaşdırmağı bacarır.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Sifarişin alınması prosesini həyata keçirir.
2. Təhvil vermə zamanı tələb olunan sənədləşmə prosesi haqqında məlumat verir.
3. Anbardan sifarişə uyğun məhsulu toplayır.
4. Sifarişin düzgün hazırlanmasını təşkil edir.
5. Nəqliyyat növünü planlaşdırır.

Təlim nəticəsi 6: Son nəzarət və yükləmə prosesini həyata keçirməyi bacarır.

Qiymətləndirmə meyarları

1. Məhsulun təhvil verilməsi zamanı təhlükəsizlik qaydalarına həyata keçirir.
2. Son nəzarəti həyata keçirir.
3. Yükləmə prosesini yerinə keçirir.

1.1. QABLAŞDIRMANIN ƏHƏMİYYƏTİNİ VƏ MAHİYYƏTİNİ AÇIQLAYIR

QABLAŞDIRMA

İstehsal etdikləri məhsulların saxlanması, qorunması və itkisiz daşınması insanları narahat edən məsələlərdən biri olmuşdur. İnsanlar bu problemlərin həllinə daima cavab axtarmışdır. Cavab təxminən 6 min il əvvəl tapıldı. Bu problemin həlli yolu qablaşdırma idi.

Qablaşdırma tarixinin ilk mərhələsi gildir. Antik dövrdə, bütün yaşayan insanların konteyner istehsalı üçün əsas maddə idi.

Müasir zamanəyə gəlib çıxmış qablaşdırmada istifadə olunan ən qədim gil qab 1922-ci ildə Qərbi İranda aparılmış qazıntılar zamanı tapılan qab hesab olunur. Ondan müxtəlif içkilərin saxlanması və daşınması üçün istifadə olunub.

Beş yüz il sonra qədim Yunanıstanda gil qablaşdırmanın daha mükəmməl versiyası ortaya çıxdı. Bu artıq, əsasən maye məhsulların daşınması üçün nəzərdə tutulmuş daha iri kontenerlər idi.

Qablaşdırmanın qədim növlərindən biridə şüşə qablaşdırmaadır. İlk şüşə qablar Misirdə və Suriyada hazırlanıb. Bunlar müxtəlif ətirlər və boyalar üçün nəzərdə tutulmuş şüşə qablar idi.

Yer üzündə inışaf gücləndikcə insanlar öz məhsullarının saxlanması, daşınması üçün daha müasir qablaşdırma üsullarından istifadə etməyə başladılar. Artıq qablaşdırmada taxta , dəmir , kağız və digər materiallardan istifadə olunmağa başlandı.

Qablaşdırmanın əhəmiyyəti və mahiyyəti

Bu gün qablaşdırma həyatımızın ayrılmaz bir hissəsidir. Gündəlik həyatda qablaşdırmanın hansı əhəmiyyəti və vəzifələrinin olduğunu düşünmüşük. Əslində qablaşdırma istehsalçı və istehlakçı arasında böyük rol oynayır.

Ortaya belə bir sual çıxır, qablaşdırmanın əhəmiyyəti və mahiyyəti nədədir?

Məqsədinən asılı olaraq qablaşdırmanın bir neçə növü var:

1. **Daxili qablaşdırma**
2. **Xarici qablaşdırma**
3. **Daşınma qablaşdırması**

Daxili qablaşdırma: Daxili qablaşdırma qorunan məhsul ilə birbaşa əlaqəli bir qablaşdırma materialıdır. Daxili qablaşdırma xarici komponentləri məhsulun səthinə nüfuz etməsini çətinləşdirir, qoruyucu maddələrin bütövlüyü və təmizliyini qoruyur və məhsulu müxaniki zərbədən qismən qoruyur.

Daxili qablaşdırmada polimer və birləşmiş materiallardan, metaldan, karton, folqadan və xüsusi məhsul növlərinin qorunma tələbinə cavab verən digər materiallardan istifadə olunur.

Xarici qablaşdırma: Daxili qablaşdırma üçün qoruyucu kimi xidmət edir. Malların bir başa istifadəsi zamanı silinir. Xarici

qablaşdırma məhsulun maksimum təhlükəsizliyini və rahat daşınmasını təmir etmək üçün istifadə olunur. Xarici qablaşdırmada qutulardan, karobkalardan, xüsusi kontenerlərdən və s istifadə olunur.

Daşınma qablaşdırması: Bir və ya daha çox məhsulun daşınması zamanı nəzərdə tutulmuş qablaşdırmadır.

Yuxarıda sadaladığımız qablaşdırma növlərini nəzərə alsaq görərik ki, məhsulların qablaşdırılmasını necə böyük əhəmiyyəti və mahiyyəti var.

1.2. QABLAŞDIRMANIN FUNKSİYALARINI SADALAYIR

QABLAŞDIRMANIN FUNKSİYALARI

Müasir həyatda qablaşdırma insan həyatına möhkəm şəkildə daxil olmuşdur və insan fəaliyyətinin bütün sahələrində müşayiət olunur. Qablaşdırma sənayesinin sürətlə inkişafı qablaşdırma ilə bağlı bir sıra yeni fikirlərə gətirib çıxardı. Artıq loqistika sahəsində məhsulun qablaşdırılması ilə bağlı yeni tələb və funksiyalar durur.

İstehsalçı məhsulun keyfiyyətini təhlükəsizliyini və ən əsas satış bazarını və istehlakçının marağını nəzərə alaraq qablaşdırmanı aparmalıdır.

Şəkil 1.3 Qablaşdırmanın qoruyucu funksiyası

Qablaşdırma özündə bir neçə funksiyasını birləşdirir.

Bunlar: Saxlanma, qoruyucu, daşınma, informasiya, marketing, normativ və qanunvericilik, ekoloji və marketing funksiyalarıdır.

1. Qablaşdırmada saxlanma funksiyası dedikdə məhsulun saxlanma yerini, şəraitini və saxlanma müddətini nəzərə almaqla aparılan qablaşdırma nəzərdə tutulur.

2. Qoruyucu funksiya özündə bir çox amilləri birləşdirir. Burada qablaşdırma zamanı məhsula təsir edəcək bir çox amilləri nəzərə alınmalıdır. Məhsulun zədələnməsi, hava şəraitindən aslı olaraq zədələnmə, çirklənmə və s.

3. Daşınma funksiyası dedikdə qablaşdırılacaq məhsulun daşınma şəraiti nəzərə alınmalı, onun daşınmaya görə çəkisi həcmi hesablanmalıdır.

4. İnformasiya funksiyası özündə qablaşdırılan məhsul haqqında məlumat daşıyır. Yəni qablaşdırılmada məhsulun üzərinə məlumat və ya fərqləndirici nişanlar yapışdırılır.

5. Marketing funksiyasını nəzərə alsaq o özündə məhsulun artıq satış yerlərində standart cavab verməsini birləşdirir. Belə ki, qablaşdırılan məhsul reklam baxımından istehlakçının maraqlarına cavab verməli, alıcını özünə cəlb etməlidir.

Bütün bu funksiyalara diqqət yetirsək görürük ki, qablaşdırmada bunlar nə qədər vacibdir və hər bir funksiya digərini tamamlayır.

1.3. QABLAŞDIRMANIN İSTİFADƏ SAHƏLƏRİNİ QEYD EDİR

QIDA SEKTORUNDA QABLAŞDIRMANIN İSTİFADƏSİ

Qida məhsullarını müvəffəqiyyətlə satmaq üçün əsas şərtlər məhsulun yüksək keyfiyyəti və əlvərişli qiymət deyil, həm də etibarlı, təhlükəsiz və estetik cəhətdən cəlbədic qablaşdırmalar daxildir. Hazırda məhsulların nəql edilməsi, saxlanılması və müəyyən edilməsi üçün ənənəvi kartondan və şüşədən yenilikçi polipropilenə qədər maneə təbəqəsi ilə müxtəlif materiallar istifadə olunur. Qida məhsullarının təhlükəsizliyi haqqında qanunun tələblərinə uyğun olaraq qida məhsullarının qablaşdırılmasında istifadə olunan materiallar sənayə texniki qaydalarına uyğun olaraq tələblərə cavab verməlidir.

1. İstifadə olunan materialların sanitariya-gigiyenik göstəriciləri (qablaşdırma ilə sərbəst buraxılan bir sıra kimyəvi maddələrin) həcmi icazə verilən normadan artıq olmamalıdır.

2. Mexaniki göstəricilər (konteyner təzyiqli qüvvəsinə hidrastatik təzyiqli, şoka, zərbəyə və s.) təsirlərə qarşı davamlı olmalıdır.

3. Kimyəvi müqavimət göstəriciləri (korrosiyaya, oksidləşmə və s.) qarşı cavab verməlidir.

4. Hava sızdırmazlığı (rütubət, nəmişliyi) keçirməməlidir.

Bunlardan əlavə ambalayın bazarda onun dövrünün xüsusiyyətlərindən (Saxlama, daşınma, yaranan etketlərinə qaydalarına və tələblərinə uyğun olması zəruridir. Qablaşdırmanın istehlakçı xüsusiyyətləri olmalıdır. (Praktik olmaq, məhsulun asan çıxarılmasını təmin etmək, saxlama zamanı soyuducuda kompakt yerləşdirmə və s.)

Qida məhsullarının qablaşdırılmasında əsasən şüşə, metal, kağız və karton materiallardan istifadə olunur.

Şüşə əsasən ənənəvi qablaşdırma materialıdır. Şüşə qablar təhlükəsiz və ekoloji baxımdan daha səmərəli hesab olunur. Əsasən spirtli və spirtsiz, süd və süd məhsulları, sauslar, ketçuplar və s. Qablaşdırmada istifadə olunur.

Metal, alüminium və digər onların ərintilərindən olan kontener qablaşdırma konservləşdirmə ən çox tətbiq olunur.

Karton və kağız bu materiallar yüngül kompakt və ekoloji cəhətdən təmizdir. Ən çox kağız və karton qablaşdırılması şirniyyat qablaşdırmasıdır.

Ərzaq məhsullarının qablaşdırılması bir sıra təsniflərə malikdir. Məhsulun növündən asılı olaraq müxtəlif materiallar, qablaşdırma üsulu və növləri seçilə bilər.

Kimya sektorunda qablaşdırmanın istifadəsi

Aqresiv kimyəvi xüsusiyyətləri olan məhsulların qablaşdırılması xüsusilə güclü və etibarlı olmalıdır. Kimyəvi məhsulların qablaşdırılmasında istifadə olunan tara növləri qablaşdırılan məhsulun xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla seçilməlidir. Beləki, məhsul bərkdir, mayedir, toz halındadır.

Məişət kimyəvi maddələr banklarda, plastik şüşə və karton qablarda qablaşdırılır. Maye halında olan məişət kimyəvi məhsullar şüşə və plimer qablara tökülür. Pasta, kremli, gel kimi məhsullar banklarda şüşə, alüminium və ya polimer borulada (məhsulun təbiətinə görə) alrozol qutularında qablaşdırılır.

Qatı maddələr polimer qutularda metal, şüşə qutular, bidon və blisterdən karton qutulara yerləşdirilir. Kimyəvi məhsulların qablaşdırılmasında istifadə olunan konteynerlər xarici və daxili amillərə qarşı güclü və davamlı olmalıdır. Bununla yanaşı istehlakçının istifadəsi üçün rahat olmalıdır. Kimyəvi məhsulların həm də güclü qoxu ilə xarakterizə olduğunu nəzərə alsaq qablaşdırma materialı aromatik komponentlərin konteyner divarlarından keçməsinə istisna etməlidir.

Yanacaq doldurma qazlı partlayıcı maddələr (propon-butan) olan alrozal paketində olan kimyəvi maddələr hesab edilir. Buna görə də qablaşdırma “Təhlükəli mallar” əsasında həyata keçirilir.

Kimyəvi maddələr qablaşdırıldıqda üzərində xüsusi xəbərdarlıq etiketi ilə təmin olunmalıdır. Məsələn Günəş işığından və istidən qorumaq (C) “Sökməyin və uşaqlara verməyin.” “Yanıcdır: Açıq alov və isti obyektlərin yaxınlığında sprey etməyin.” və s.

Ümumiyyətlə, kimyəvi məhsulların qablaşdırılması zamanı məhsulun kimyəvi tərkibi mütləq qaydada bilinməlidir. Onun qablaşdırma tarasına edə biləcək kimyəvi təsirlər (qablaşdırma materialı ilə gedə bilən kimyəvi reaksiyalar) öyrənilməlidir. Əks halda daşınma və ya saxlanma zamanı çox təhlükəli nəticələr də ola bilər.

Geyim tekstil sektorunda qablaşdırmanın istifadəsi

Qablaşdırma bütün məhsullarda olduğu kimi geyim tekstil məhsullarında daşınma və saxlanma zamanı keyfiyyətini qoruyur. Bu sahədə də əsasən daxili və xarici qablaşdırma aparılır (saxlama və nəqliyyat üçün).

Müasir geyim tekstil sahəsi müxtəlifliyi və cəlb edici dizaynı ilə fərqlənir. Qablaşdırma paketi rahat və cəlbədiçi olmalıdır. Bundan başqa çirklənmə və ətraf mühitin təsirlərindən qorunmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bahalı tekstil hədiyyə olaraq daha çox alınır, buna görə də qablaşdırılmasında luks olmalıdır.

Tekstil üçün ən populyar qablaşdırma açılmadan məhsulları görmək imkanı verən qutulardır. Bundan əlavə havalandırmanı təmin edən materiallardan polimer qablaşdırmasından istifadə edilir.

Bu növ qablaşdırma havalandırma, nəmdən qorunma eyni zamanda saxlac yerində az yer tutma xüsusiyyəti ilə seçilir.

Tekstil üçün qablaşdırma mükəmməl bir görünüş olmalıdır, məhsulun bütün faydalarını vurğulamalı və alıcıda əsl marağ doğurmalıdır.

Geyim məhsullarının ilk qablaşdırılmasında kağız, karton qutu, plastik paketlərdən istifadə olunur. İkinci qablaşdırmada artıq qarderovdan və geyimlərin daşınması üçün konteynerlərdən istifadə olunur. Birinci qablaşdırma tez-tez mağaza və bazarlarda bir başa satış üçün istifadə edildiyindən dizayn və görünüşə görə çox cəlbədiçi olmalıdır.

Pakətdə istehsalçının loqotipi, məhsulun ölçüsü və tərkibi çap edilə bilər.

Bəzi geyim və tekstil məhsulları askılara asılır və polietilen filimdə qablaşdırılır. Belə məhsulların daşınmasında dayandırılmış vəziyyətdə həyata keçirilir. Beləki məhsul büzülmür və təqdimatın

itirmir. Birinci qablaşdırmadan sonra bütün məhsullar nəql üçün ikinci yumşaq və sərt qablaşdırılır. Sərt ikinci qablaşdırma karton qutularında, yumşaq çantalarda və s. aparılır.

Elektronik məhsul sektorunda qablaşdırmanın istifadəsi

Elektrikli mallar üçün fərdi qablaşdırma xarakterikdir. Hansı ki, bəzi qurğular yalnız satın alma və çatdırılma deyil, sonrakı əməliyyatda olduqca müddət mühüm rol oynayır. Bu paketlərin materialları onlar üçün nəzərdə tutulan malların saxlanması tamamilə asılıdır.

Daşınma və yükləmə zamanı məhsulu nəmləndirmədən və mexaniki zədələnmədən qoruyan bir konteyner seçilməlidir. Beləki elektrik məhsullarının qablaşdırılması fərqli də ola bilər və hər bir halda qablaşdırma növünün seçimi məhsulun özü ilə müəyyən edilir.

İşıqlandırma məhsullarının qablaşdırılması zamanı kövrəklik ilk öncə nəzərə alınır. Beləki paketin zərbdən qorunması məhsulun saxlanması üçün bölmələrin kifayət qədər yumşaq olunması nəzərə alınır. Ən azından qablaşdırma kağız üzərində aparılır. Böyük miqdarda qablaşdırma materialı büzməli karton qutular halında olmalıdır.

Bir lampanın və ampulün qablaşdırması zamanı büzməli kağızdan xüsusi olaraq istifadə olunur. Müxtəlif istehlak malları kimi elektron məhsulların qablaşdırılması üçün elə material seçilir ki, ekoloji təmizlik qorunsun. Ətraf mühitlə təmasda koroziyaya uğramasın. Məsələn bateriyanın qablaşdırılması buna misaldır. Çünki bu elementlər özləri zərərli maddələrdir və mexaniki zədələnmədə ətraf mühitə ziyan vura bilər.

Digər məhsullara tellər və kabelləri göstərmək olar ki, bunlar da zərərsizdir. Bunların paketlənməsi sadəcə görmə keyfiyyətinə təsir göstərir. Qablaşdırma kağız və palitlen materialları ilə aparılır. Elektrik məhsulları suya və nəmliyə qarşı çox əsasdı. Buna görə də qablaşdırmada bunlar nəzərə alınmalıdır. Xatırladaq ki, qablaşdırma yalnız malları qoruyub saxlamalı deyil, həm də üzərində məhsul haqqında istehlakçıya məlumat verməlidir.

1.4. QABLAŞDIRMADA İSTİFADƏ OLUNAN SİMVOL VƏ İŞARƏLƏRİ FƏRQLƏNDİRİR

QABLAŞDIRMADA İSTİFADƏ OLUNAN SİMVOL VƏ İŞARƏLƏR

Bir məhsulu satın alarkən tez-tez qablaşdırmada qəribə fərqləndirmə nişanları görürük. Çox hallarda onların mənasını anlamaq mümkün deyil. Lakin qutulardakı bu nişanlar özlərində vacib

TƏLİM NƏTİCƏSİ 1

məlumatları daşıyırlar. Bu simvollar istehlakçıya, yükün daşıyıcılarına yük haqqında bütün məlumatları çatdırır. Bu simvolların hamısı hər adamın bilmədiyi məlumatlarla doludur.

Əgər onların kodunu bilirsinizsə məhsulun xüsusiyyətləri, saxlanması, emal və istismarı, temperatur dərəcəsi, ətraf mühitlə əlaqəsi və s. barədə çox mühüm məlumatları ala bilərsiniz. Qutulardakı işarələr müxtəlifdir və qruplara bölünür: informasiya və xəbərdarlıq. Bu simvolizm bütün dünyada bir olduğunu qeyd etmək lazımdır. Bu da hətta dili bilmədən belə məhsul barədə məlumat almağa imkan yaradır.

Qloballaşdırma işarə və simvolları barədə daha ətraflı məlumatı aşağıdakı cədvəldən almaq olar.

	Xalis çəki (paketin olmayan məhsulun çəkisi), əgər rəngli çərçivənin içində göstərilirsə, o bürüt çəki deməkdir. (qablaşdırılmış məhsulun çəkisi)
	Qeyri-toksik material o deməkdir ki, bu məhsul adi polistidən hazırlanıb, hansiki qeyri toksidi və qida məhsulları ilə əlaqə saxlaya bilər. Plazma qablar üzərində mətbəx avadanlığı, qablaşdırılmış qida məhsulları üzərində təbliğ olunur.
	"Zibilləməyin" bu o deməkdir ki, məhsulun qablaşdırılmasını zibilliyə atmağı tövsiyə edir.
	Ehtiyatlı ol, kövrək məhsul.
	Dondurulmuş məhsul.
	Nəmdən qorumaq.

1.5. QABLAŞDIRMA ZAMANI TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARINI NÜMAYİŞ ETDİRİR

QABLAŞDIRMA ZAMANI TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARI

Qablaşdırıcı vəzifəsinə əsasən 18 yaşı tamam olmuş və xüsusi kurslar keçmiş, sertifikatı olan şəxslər götürülür. Bu şəxslərin sağlamlıq arayışları olmalıdır. Bununla belə aşağıdakı qaydaları bilməlidir.

1. Giriş təlimat
2. Yanğın təhlükəsizliyi
3. İş yerində elektrik təhlükəsizliyi
4. İş yerində ümumi təhlükəsizlik

Paketçi bununla belə ən azı hər üç aydan bir iş yerində təhlükəsizlik ilə bağlı planlaşdırılmış təlimat keçməlidir.

Qablaşdırmanı yerinə yetirən adam bunları bilməlidir.

İş zamanı yaranan təhlükəli və zərərli istehsal amillərinə məruz qalma:

1. Sənayə sanitariya və elektrik təhlükəsizliyi tələbləri.
2. İlk tibbi yardım paketlərinin yerini qablaşdırma işinə başlamazdan öncə şirkət tərəfindən yaradılmış daxili əmək və təhlükəsizlik qaydalarını da öyrənməlidir.

İş zamanı qablaşdırıcıya aşağıdakı amillər təsir edə bilər:

1. İş yerində hərəkət edən nəqliyyat və maxanizmlər.
2. Yerə tökülən su, yapışqan digər məhsullar.
3. İş yerinin tam işıqlandırılmaması.

İş yerində qablaşdırıcı xüsusi pambıq xalattən, pambıq əlcəkdən və əlavə qoruyuculardan istifadə etməlidir. Şəxsi qoruyucu vasitələrin yaxşı vəziyyətdə olmasından əmin olmalıdır. Təhlükəsizlik tədbirlərini təlimata uyğun gəlmədik də qablaşdırıcı məsuliyyət daşıyır.

Avtomatlaşdırılma zamanı təhlükəsizlik qaydaları

Qablaşdırıcı qablaşdırma işini əllə görməklə yanaşı xüsusi avtomatlaşdırılmış qablaşdırma qurğularında da aparılır. Bunun üçün o, xüsusi kurslar keçməli və bu qurğularda işləməyə sertifikat almalıdır.

Qablaşdırıcı bu qurğularda işləməzdən əvvəl ona təsir edə biləcək amilləri bilməlidir. Beləki qurğularla işləyən zaman yarana biləcək səs, iş sahəsindəki hava temperaturu, inventarların qurğuların hərəkəti və s.

Avadanlıq və qurğularla işə başlamazdan öncə qablaşdırıcı təhlükəsizlik qaydaları ilə tam tanış olmalıdır. Bunlara əsasən:

1. Qurğularda qablaşdırma apararkən yanğından qorunma.
2. Elektrik cərəyanından qorunma.
3. Qurğu və aparatların təyinatından aslı olaraq təhlükəsizlik tədbirləridir.

İşçi fəvqəladə hallar baş verdikdə hansı tədbirləri görəcəyini bilməlidir. O, ilk öncə qurğunu təhlükəsiz şəkildə söndürməlidir.

Elektrik avadanlığında yanğın baş veribsə qablaşdırıcı bilməlidir ki, yalnız karbon dioksid və ya toz söndürücülərdən istifadə etməlidir.

Elektrik çarpması halında zərər çəkmiş şəxsi dərhal uzaqlaşdırmaq və ilkin yardım göstərmək lazımdır.

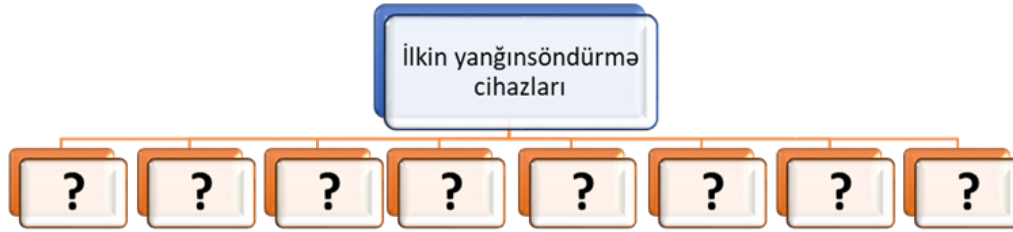
İşçi aparat və ya qurğuda hansısa bir narazılıq hiss etsə ona baxmazdan əvvəl mütləq söndürməli onun işlək olmamasına əmin olduqdan sonra müdaxilə etməlidir.

Qablaşdırmanın avadanlığa hər hansı bir müdaxilə etməsinə icazəsi yoxdursa o yalnız baş vermiş narazılıq barədə məlumat verməli.

1.6. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Qablaşdırma haqqında məlumat verin.
- Qablaşdırmanın əhəmiyyət və mahiyyətini izah edin.
- Qablaşdırma funksiyalarını sadalayın.
- Qablaşdırmanın istifadə sahələrini müəyyən edin.
- Qida sektorunda qablaşdırmanın əhəmiyyətini araşdırın.
- Kimya sektorunda qablaşdırma formalarını müəyyən edin.
- Qablaşdırma üçün simvol və işarələri əyani şəkildə göstərin.
- Qablaşdırmada təhlükəsizlik qaydalarını sadalayın.
- Avtomatlaşdırılmış qablaşdırmada təhlükəsizlik qaydalarını izah edin.
- Anbarda ikin yanğınsöndürmə cihazlarını araşdırın və sxemdə qeyd edin.
- Anbarda ikin yanğınsöndürmə cihazlarını araşdırın və sxemdə qeyd edin.

1.7. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Qablaşdırma nədir?
- Qablaşdırmanın əhəmiyyəti və mahiyyəti nədən ibarətdir.
- Hansı funksiyaları qablaşdırmaya aid etmək olar?
- Qablaşdırmada hansı sahələrdə tətbiq olunur?
- Qida sektorunda qablaşdırma zamanı nələrə diqqət etmək lazımdır?
- Qida məhsullarının qablaşdırılması zamanı qiymətli tələblər hansılardır?
- Kimya sektorunda qablaşdırma necə aparılır?
- Kimyəvi məhsulların qablaşdırılmasında istifadə olunan taralar hansılardır?
- Geyim tekstil məhsullarının qablaşdırma formaları hansılardır?

- Elektronik məhsulların qablaşdırılmasında nəyə diqqət etmək lazımdır?
- Qablaşdırma üçün istifadə olunan simvollar nəyə xidmət edir?
- Qablaşdırma zamanı hansı təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmalıdır?

2.1. HAZIRLANDIĞI MATERIALIN NÖVÜNƏ GÖRƏ TARALARI TƏSNİF EDİR

METAL MATERIALLARDAN HAZIRLANMIŞ TARALAR

Metal materiallardan hazırlanmış taralar ambulanjlarında geniş istifadə olunur. Metalların davamlılığı yüksək olduğu üçün həmin qablardan əsas istifadə olunur. Əsas üstünlükləri:

1. Yüksək mexaniki qüvvə
2. Şüşə taradan az çəki
3. Yüksək temperatur fərqlərinə sterilizasiyaya uyğun təzyiqə müqavimət
4. İstifadənin yüksək dərəcəsi
5. Güclü xüsusiyyətlərinə və aşağı deformasiyaya görə istifadə rahatlığı
6. Sıxılma
7. Məhsulların uzun müddət qorunması

Bununla belə metal taraların çatışmayan cəhətləridə var.

1. Korroziyaya həssaslıq
2. Məhsulların ağır metalların birləşmələrin ötürülməsi qabiliyyəti
3. Boş qabların daşınması zamanı böyük həcm

Metal konteynerlərin istehsalı üçün istifadə olunan materiallar polad və aliminyum ərintiləridir. Qablaşdırma üçün materiallar əsasən ağ və qara material halında istehsal olunur. Ağ metaldan əsasən qida sənayesində qablaşdırma üçün istifadə edirlər.

Qara metaldan sink örtüklü nikel örtüklü aliminyum ilə örtülmüş müxtəlif növ konteynerlərin istehsalı üçün istifadə olunur. Metaldan hazırlanmış taralar qablaşdırılacaq məhsulun növündən çəkisindən həcmindən forma və xüsusiyyətlərindən asılı olaraq müxtəlif olur.

Beləki taralar yeşik çəllək iri həcmli konteynerlər şəklində hazırlana bilər. Zərərli kimyəvi maddələrin yanmaya və partlamaya meyilli məhsulların daşınması və saxlanması üçün metaldan hazırlanmış taralardan istifadə olunur. İri həcmli metal konteynerlərdən əsasən məhsulların uzaq məsafələrə daşınmasında istifadə olunur.

Şüşədən hazırlanmış taralar

Şüşə dünyada qablaşdırma materiallarının 15%-ni təşkil edir. Plastik və metal taraların rəqabətinə

baxmayaraq şüşə qabların istehsalı içki sənayəsinin inkişafı səbəbindən artmağa davam edir.

Şüşə taraların özünə məxsus üstünlükləri vardır. Bunlara aşağıdakıları misal göstərmək olar. Mükəmməl sanitariya - gigiyenik xüsusiyyətlər (zəhərli maddələr şüşədən ərzaq məhsullarına keçmir).

Böyük xammal ehtiyatları və aşağı qiymət, bir tam şüşə metaldan 6 qat daha ucuzdur.

Ekoloji aspektlər. Şüşə qabların 70%-i təkrar emal olunur. Rahatlıqla təmizləmək və dezinfeksiya etmək mümkündür.

Yüksək maneə xüsusiyyətlərinə və sıxılma gücünə malikdir. Bir çox məhsulların yaxşı görünməsi üçün şəffaflığa malikdir.

Bununla belə şüşə taraların bəzi çatışmayan cəhətləri də var. Belə ki, daşınma və saxlama zamanı məhsulun itirilməsi metal qutulara nisbətən 1-5 dəfə çoxdur. Bəzi məhsullar üçün şəffaflığı arzu olunmazdır.

Şüşə, əritmə nəticəsində əldə olunmuş (amorf) materialdır. Sənaye şüşəsi 10 və ya daha çox komponentdən ibarət sistemlər əsasında istehsal olunur.

Ağ və rəngsiz şüşə taralar əsasən ərzaq qablaşdırmaları üçün nəzərdə tutulur. Beləki rəngsiz şüşələrdə qablaşdırılan müxtəlif ərzaq məhsulları istehlakçıları daha çox cəlb edir.

Rəngli şüşələr əsasən kimyəvi məhsulların və içkilərin qablaşdırılmasında istifadə olunur. Ərzaq mayeləri üçün 20-dən çox tara növü istehsal olunur. Təyinatından aslı olaraq şüşə taranın istehsalında ilki növbədə beynəlxalq standartlar nəzərə alınmalıdır.

Şüşə taraların qablaşdırılması zamanı onların daşınma, saxlama şəraitləri nəzərə alınmalıdır. Çünki daşınma və saxlama zamanı şəraitdən aslı olaraq taranın ölçüsü və forması böyük rol oynayır. Nəzərə alsaq ki, şüşə taralar tez qırılır, onların daşınması və saxlanması xüsusi formada olmalıdır.

Karton kağızdan hazırlanmış taralar

Kağız və karton dünyada qablaşdırma materialları kimi üstünlük təşkil edir. Bunun səbəbi kağız və kartonun yenilənə bilən xammaldan ağacdan asanlıqla emal edilə bilməsidir.

Karton və kağız qablaşdırmanın üstünlükləri yüksək ağılıq, qeyri şəfaflıq, yaxşı çap xüsusiyyətləri istilik müqavimətidir.

Karton və kağız qablaşdırmanın əsas rəqabət üstünlükləri aşağıdakılardır: istehlakçı üçün daha rahat və praktikdir, nəqliyyatda etibarlıdır, ekoloji cəhətdən təmizdir, geri qaytarılmasına ehtiyac yoxdur.

Bununla belə karton və kağız qablaşdırmanın öz çatışmayan xüsusiyyətləri vardır. Beləki müxtəlif qazlara, buxara, qoxuya qarşı müqaviməti zəifdir. Nəmlənən zaman müqavimət qüvvəsini itirir.

Kağız və karton istehsalında istifadə olunan əsas komponent ağac kütləsidir.

Kağızdan müxtəlif kağız tara növləri çantalar, torbalar, kisələr və s hazırlanır.

Karton, düz və bükməli istehlakçının tələbi nəzərə alınaraq hazırlanır. Əsasən paket, qutu, kombinə konteyner, nəqliyyat konteynerlərinin istehsalı üçün, istifadə olunur.

Kağız qablaşdırmadan iki formada istifadə oluna bilər. Xarici qablaşdırma: bu zaman polistilen örtükləri olan kağızdan istifadə olunur.

Kağız və karton konteynerlər əsasən iki məqsədlə hazırlanır. Yükləmə və daşınma konteynerlər və istehlak konteynerlər.

Bu iki funksional təsnifat arasında o qədər də fərq yoxdur. Beləki bəzi hallarda nəqliyyat konteyneri istehlak, istehlak konteyneri isə nəqliyyat konteyneri rolunu oynaya bilər. Qablaşdırma məhsulu üçün kağız və karton qablaşdırma növünü və materialını seçərkən əsas aşağıdakı tələblər olmalıdır.

1. Paketlənmiş məhsulların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün konteyner davamlı olmalıdır.

2. Ambalajın dəyəri qablaşdırılan məhsulların qiymətinə (hədiyyə istisna olmaqla) nisbətən kiçik bir hissə olmalıdır.

3. Konteynerin dizaynı istifadə üçün asan olmalıdır.

4. Konteyner müəyyən edilmiş standartların tələblərinə cavab verməlidir.

5. Taranın hazırlanmasına çəkilmiş xərc az olmalıdır.

6. Taranın hazırlanması müasir avtomat və qurğularda aparılmalıdır.

İqtisadiyyatın bütün sahələrində istifadə olunan kağız və karton taralar xərclərin əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına imkan yaradır.

Sintetik materiallardan hazırlanmış taralar

Sintetik materialların mühüm bir növü sintetik qatqılardan boya və dolğuların qarışığından əldə edilmiş plastıklardır (plastmaslardır). Sintetik materiallardan əsasən qutu, bidon, çəllək, yeşik, konteyner formasında taralar hazırlanır. Hal-hazırda dünyanın bir çox ölkəsində sintetik materiallardan hazırlanan konteynerlərin keyfiyyətini müəyyən edən standartlar və təlimatlar mövcuddur.

Bu taralar əsasən sərt iqlim şəraitində və müxtəlif deformasiyaya uğrayan yüklərin qablaşdırılmasında istifadə olunur. Polimer materiallardan hazırlanan konteyner konteynerlərin

konteynerlərin ən yeni və ən mütərəqqi növüdür. Polietilendən hazırlanmış tara növləri ən geniş istifadə olunan qablaşdırma materiallarıdır.

Sintetik materiallardan hazırlanmış taraların istifadəsindən sonra kimyəvi maddələrin qablaşdırılmasında şüşə taraların istifadəsi azalmışdır. Polimer materialların konteynerləri bir sıra qiymətli texniki xüsusiyyətlərə və yüksək estetik keyfiyyətlərə malikdir və milli iqtisadiyyatda daha geniş yayılmışdır. Onlar əsasən qida konsentratların, qurudulmuş meyvə və tərəvəzlərin, kimyəvi və aseptik metodlarla saxlanılan və daşınan məhsulların qablaşdırılmasında istifadə olunur.

Sintetik materiallardan hazırlanmış taraların ən çox istifadə olunduğu sahələrin biri də kənd təsərrüfatıdır. Belə ki, kənd təsərrüfatı məhsullarının qablaşdırılması, saxlanması, daşınması üçün plastmas taralardan geniş istifadə olunur.

Plasmas taraların istehsalı daha ucuz başa gəldiyi üçün son zamanlar onlardan daha geniş istifadə olunmağa başlanılmışdır.

Məhsul və xammalın qablaşdırılması zamanı taranın qiymətinin son mərhələdə hazır məhsulun maya dəyərinə bir başa təsir etdiyini nəzərə alsaq istehsalçılar daima ucuz başa gələn növlərindən istifadə etməyə çalışırlar.

Sintetik materiallardan qablaşdırma zamanı bəzi çatışmamazlıqlar diqqətdə saxlanılmalıdır. Nəzərə alsaq ki, bu taraların tərkibində müxtəlif kimyəvi birləşmələr olur. Qablaşdırılan məhsulun xüsusiyyətləri daşınma və saxlanma şəraiti, temperatur dərəcəsi diqqətdə saxlanılmalıdır. Çünki taranın tərkibində olan kimyəvi birləşmələr məhsullara bir başa təsir edə bilər.

Parçadan hazırlanmış taralar

Qablaşdırmanın bir növüdə parça materialından hazırlanmış taralardır. Bu taralara əsasən müxtəlif parça çantalar və kisələr daxildir. Qablaşdırma materialı kimi əsasən pampıq, kətan, ipək parçalardan istifadə olunur.

Kətan yarı-kətan parçalardan hazırlanmış taralardan kənd təsərrüfatı məhsullarının (tərəvəzlər, kartof, taxıl və s.) qablaşdırılması üçün istifadə olunur.

Parça taralardan yeyinti sənayesində də geniş istifadə olunur. Beləki un, şəkər tozu və digər yeyinti məhsullarının qablaşdırılması üçün xüsusi parça taralardan istifadə olunur.

Parça taralar güclərinə görə ən çox 50 və ya 100 kq nəzərdə tutulur. Qablaşdırılan məhsulun və xammalın növündən asılı olaraq müxtəlif də ola bilər.

Parça çantalar qablaşdırılan məhsulun növündən asılı olaraq əsasən nəqliyyat daşınma konteynerləri hesab edilir. Parça taraların daha bir üstünlüyü təkrar istifadə oluna bilməsindədir.

Təkrar istifadə olunan parça taralar bir neçə kateqoriyaya bölünə bilər.

1-ci kateqoriyaya əsasən ilk dəfə istifadə edilən təmiz, heç bir dəliksiz və yamaqsız taralardır. Taxıl əkinçilik bitkilərinin toxumları üçün istifadə edilən və ən çox üç yamaq olan taralar 2-ci kateqoriyaya aiddir.

3-cü kateqoriyaya əsasən dörd və beş yamaq olan taralardır. Bu taralardan un, taxıl, düyü və s/ məhsullar istisna olmaqla digər məhsulların təkrar qablaşdırılmasında istifadə olunur.

Parça taraların geniş istifadə olunduğu sahələrdən biridə yüngül sənayedir. Burada əsasən bir çox hazır parça toxuculuq məhsullarının qablaşdırılmasında istifadə olunur.

Bildiyiniz kimi, qablaşdırma daxili və xarici qablaşdırmaya ayrılır. Parçadan hazırlanmış taralardan əsasən xarici qablaşdırmada istifadə olunur.

Bütün qablaşdırma materialları kimi parçadan hazırlanmış taralar da müvafiq standartlara və tələblərə cavab verməlidir.

Xarici idxal üçün istifadə olunan parça taralar yeni, təmiz, quru olmalıdır, xarici qoxulardan təmizlənməlidir. Qablaşdırılan məhsula ziyan verə biləcək həşəratlara qarşı xüsusi preparatlarla dizenfeksiya edilməlidir.

Parçalar taralar təkrar istifadədən qabaq mütləq şəkildə xüsusi təmizlənmədən keçməlidir. Yenidən istifadə üçün yayılmalı və gigiyenik dərmanlama aparılmalıdır.

Kombinə edilmiş taralar

Kombinə edilmiş taralar iki və ya daha çox materialdan hazırlanmış qablaşmaya deyilir. Belə

taraların əsas əhəmiyyəti onun konstruktiv müxtəlifliyindədir. Əslində belə taralara kiçik yüklərdən böyük ölçülü yüklərə qədər müxtəlif qablaşdırmaq olar.

Kombinə edilmiş taranın üstünlükləri ondadır ki, o istifadə edilən materialların ən yaxşı xüsusiyyətlərini istifadə etməyə və əla nəticələr əldə etməyə imkan verir. Bu növ taralar adətən qida məhsullarının qablaşdırılması üçün istifadə olunur.

Kombinə olunmuş taraların hazırlanmasında bir-biri ilə kombinə edilmiş şüşə, ağac, metal, tekstil, kağız və karton materiallardan istifadə olunur. Hazırda kombinə edilmiş taralar ən çox qida məhsullarının qablaşdırılmasında istifadə olunur.

Kombinə edilmiş taralar istehsakçıları nisbətən az qiymətə təhlükəsiz ərzaq məhsulu ilə təmin etməyə imkan verdikləri üçün, qablaşdırmanın ən çevik növlərindən biridir. Bundan əlavə, bu növ qablaşdırma marketing və markalaşmanın əsas tələblərinə cavab verir. Beləliklə, bu növ qablaşdırma bütün zəruri istifadə xüsusiyyətlərinə malikdir, yəni məhsul üçün bir tara olaraq onun satışını da asanlaşdırır. Qablaşdırmada qida məhsullarının istifadə müddəti göstərməli və nəhayət, tara qablaşdırılmış məhsula, anbardakı mövcud şərtlərə və markalaşma tələblərinə uyğun olmalıdır. Kombinə edilmiş taralar aşağıdakı hallarda istifadə olunur:

- Müəyyən saxlama qaydaları tələblərinin yerinə yetirilməsi (temperatur rejimi, rütubətliyi, xarici hava ilə təmas və s.)
- Daşınma zamanı malların nəmdən, UB şüalardan, temperatur düşməsindən qorunması
- Məhsulların sterilizasiya, pasterizasiya, vakuumlaşdırma və digər emalı zamanı.

2.2. FUNKSIONAL TƏYİNATINA GÖRƏ TARANIN NÖVLƏRİNİ SADALAYIR

İSTEHLAK TARASI

Funksional təyinatına görə taralar bir neçə növə bölünür. Bunlar: istehlak tarası, nəqliyyat tarası, birdövriyəli və çoxdövriyəli taralardır. İstehlak tarası (qablaşdırılması) dedikdə məhsulun ilkin qablaşdırılması başa düşülür. İstehlak tarası məhsulun istehlakçıya çatdırıldığı qablaşdırma qablaşdırma tarasıdır. İstehlak tarası bir qayda olaraq məhsulla birlikdə istehlakçıya gəlir və müstəqil nəqliyyat tarası rolunu oynamır.

İstehlak tarası məhsulla birlikdə istehlakçının tam mülkiyyətinə keçir. Bu tip ambalajlara müxtəlif növ kağız sargı, karton qutular, şüşə taralar, polimervə politelen taralar və digərlərini misal göstərmək olar.

İstehlak tarası (qablaşdırılması) məhsulların ilkin qablaşdırılması olduğu üçün tam olaraq standartlara cavab verməlidir. Beləki bu taralar bir başa məhsulla təmasda olur və məhsulun keyfiyyət və çeşidinə təsir edə bilər.

İstehlak tarasının daxili ölçüləri qablaşdırılan məhsullardan asılıdır. Məhsulla qablaşdırma materialı arasında lazımı boşluqlar olmalıdır. Taranın istilik, işıq keçirmə qabiliyyətləri nəzərə alınmalıdır. Çünki, məhsulların saxlanma şəraitindən, müddətindən asılı olaraq taraların seçilməsi vacibdir.

İstehlak tarası həm də özlüyündə bir reklam rolunu oynayır. Satışa çıxarılan məhsulların görünüşünə, satılmasına təsir edir. Bütün bunlarla yanaşı istehlak tarası özündə qablaşdırılan məhsul barəsində bütün məlumatları danışmalıdır. Bunlara əsasən məhsulun adı, istehsal olunduğu ölkə, məhsulun tərkibi, istehsal və son istifadə tarixi barəsində ilkin məlumatları istehlak tarasının üzərindəki məlumatlardan olmalıdır.

Nəqliyyat tarası

Nəqliyyat tarası (qablaşdırılması) məhsulların daşınması, saxlanması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu konteyner dövriyyə prosesində iştirak edən hər hansı bir təşkilata aid ola bilər.

Nəqliyyat tarası məhsulun istehsalçıdan istehlakçıya çatdırılması zamanı mexaniki zədələnmədən və itkilərdən qorunması üçün istifadə olunan vasitədir.

Nəqliyyat konteynerləri aşağıdakı şərtlərə uyğun olaraq təsnif edilir.

Ölçü sabitlik baxımından ayır, yumşaq çoxsaylı istifadə baxımından:

- Mayelər, toplu məmulatlar, parça malları üçün
- İstehsal metoduna görə qəliblənmiş, qaynaqlanmış, yapışdırılmış, tökmə

Materiallar: karton, polietilen polipropilen, metal, taxta və s olan konteynerlər.

Nəqliyyat taraları müxtəlif forma və ölçülərdə ola bilər. Məsələn qutu, çəllək, baraban, konistra, kisə və s. Bu taralarda bir və ya daha çox məhsul qablaşdırıla bilər.

İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində müxtəlif növ nəqliyyat taralarından istifadə edilə bilər ki, bu da məqsədə uyğundur. Beləki danışmaq məhsulun növündən asılı olaraq yumşaq və ya sərt qablaşdırma forma və taralardan istifadə oluna bilər. Hansı nəqliyyat tarasından istifadə olmasından asılı olmayaraq ilk növbədə onu bilmək lazımdır ki, tara daşınacaq məhsulu mexaniki zədələnmədən, ətraf mühitin təsir edə biləcək amillərdən və digər təsirlərdən qorunmalıdır. Daşınma zamanı məhsul itkisi minimum həcmdə olmalıdır.

Nəqliyyat taraları müxtəlif forma və ölçülərdə ola bilər. Məsələn qutu, çəllək, baraban, konistra, kisə və s. Bu taralarda bir və ya daha çox məhsul qablaşdırıla bilər.

İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində müxtəlif növ nəqliyyat taralarından istifadə edilə bilər ki, bu da məqsədə uyğundur. Beləki daşınacaq məhsulun növündən asılı olaraq yumşaq və ya sərt qablaşdırma forma və taralarından istifadə oluna bilər. Hansı nəqliyyat tarasından istifadə olunmasından asılı olmayaraq ilk növbədə onu bilmək lazımdır ki, tara daşınacaq məhsulu mexaniki zədələnmədən, ətraf mühitin təsir edə biləcək amillərdən və digər təsirlərdən qorunmalıdır. Daşınma zamanı məhsul itkisi minimum həcmdə olmalıdır.

Nəqliyyat taraları daşınma növündən asılı olaraq müxtəlif ola bilər. Məhsullar dəmiryolu su yolu ilə açıq havada daşına bilər. Bu zaman daha həcmli konteyner tara növlərindən istifadə edilir.

Bir çox zəhərli kimyəvi maddələrin daşınması üçün xüsusi daşınma tarlarından istifadə edilməlidir. İsti və ya soyuq havanın təsirindən qorunmaq üçün belə məhsulları xüsusi sistemlərdə qablaşdırmaq lazımdır.

Hər bir nəqliyyat tarasının üzərində qablaşdırılan məhsul barədə məlumat olmalıdır.

Onun çəkisi, həcmi, xassələri, xüsusiyyətləri göstərməlidir ki, daşıyıcı şirkət yükləmə, boşaltma daşınma zamanı məhsulu itkisiz çatdırmaq üçün bu şərtlərə əməl etsin.

Birdövriyəli

Artıq bilirik ki, tara məhsulları xammalı və digər maddi dəyərlərin qablaşdırılması, daşınması və saxlanması üçün nəzərdə tutulan bir növdür.

Bu taralar taxta, karton, kağız, metal, plastik, şüşə, parça və digər materiallardan ola bilər.

Taralar istifadə xüsusiyyətinə görə birdövriyəli və təkrar istifadə edilə bilən çoxdövriyəli ola bilər.

Bir dövriyəli taralardan yalnız bir dəfə istifadə olunur və satıcıya qaytarılmır. Nəzərə alsaq ki, məhsulların qablaşdırılması daxili və xarici olur. Onda deyə bilirik ki, daxili qablaşdırmada əsasən birdövriyəli taralardan istifadə olunur.

Müxtəlif məhsullar ən müasir birdəfəlik qablaşdırma konteynerləri mövcuddur. Birdövriyəli taralardan istifadə sahəsi olduqca genişdir. Məsələn: müxtəlif formada və ölçüdə olan plastik və ya şüşə taralardan yeyinti məhsullarının qablaşdırılması, saxlanması üçün istifadə olunur. Gördüyümüz kimi birdəfəlik konteynerlər olduqca çox yönlüdür, onlar lazımi həcm və hər hansı bir formaya malik ola bilər. Birdəfəlik konteynerlərin əsas üstünlüklərindən biri onların fəaliyyətinin rahatlığıdır ki, bu da bir sıra üstünlüklərin xüsusiyyətləri ilə bağlıdır.

- Möhkəmlik və müqavimət qabiliyyəti
- Yüngül çəki
- Temperatur dəyişikliyinə dayanıqlıq
- Məhsulların daşınma və saxlanılma zamanı zədələnmədən qorunması
- Qablaşdırılmış məhsulun görünüşü və reklamı

Birdövriyəli taraların qiyməti qablaşdırılmış məhsulun maya dəyərinin üzərinə gəlir

Bütün taralar kimi dövriyəli bütün taralar da ümumi və fərdi istifadə üçün nəzərdə tutulur.

Ümumi istifadə konteynerləri mütəlif müəssisə və təşkilatlar tərəfindən istifadə oluna bilər.

Fərdi istifadə üçün hazırlanmış qablaşdırma taraları xüsusi sifarişlə hazırlanır və sənaye müəssisələrinin və ya anbar müəssisələrinin xüsusi mülkiyyətidir.

Çoxdövriyəli

Qablaşdırmada istifadə olunan çoxdövriyəli taralar iqtisadiyyatın ən sərfəli növlərindən biri hesab olunur. Onların iqtisadi üstünlükləri il ərzində dövriyyə sayının çox olması ilə əlaqələndirilir. Çoxdövriyəli taralar 5 və ya daha çox sayda təkrar istifadə oluna bildiyi üçün səmərəli hesab olunur.

Çoxdövriyəli taralardan yaxın və uzaq məsafəyə daşınan məhsulların qablaşdırılması üçün istifadə edilə bilər.

Çoxdövriyəli taralara aşağıdakıları aid etmək olar:

- a) Taxta taralar (qutular, taxta yeşiklər)
- b) Karton taralar (qutular karton yeşiklər)
- c) Metal və plastik taralar (düz yapışdırılmış qutular)
- d) Şüşə taralar (butulkalar və s.)
- e) Parça taralar (kisələr, çantalar və s.)

Xüsusi qablaşdırma taraları (xüsusi təyinatlı məhsulların daşınması üçün) müqavilədə ayrı bir qiymət xəttində göstərilir. Əgər alıcı taranı geri qaytarmırsa istehsalçı onun geri qaytarılması üçün iddia qaldırırsa və ya maya dəyərini tələb edə bilər. Müqavilənin şərtlərinə əsasən yenidən istifadə edilə bilən qablaşdırma taraları təchizatçıya qaytarılmırsa onun mülkiyyət hüququ malın mülkiyyətinin ştürülməsi ilə eyni vaxtda alıcıya keçir.

Konteyner avadanlıqları yalnız saxlanma və daşınma üçün deyil həm də malların satışı üçün nəzərdə tutulmuşdur. Taralar üçün tədarükçünün xərclərini ödəyir.

Filtirasiya dedikdə istehlakçı tərəfindən taranın istehlakçıya qaytılması prosesi nəzərdə tutulur. Unutmayaq ki, qaytarılma prosesi əlavə xərclər tələb edir. Belə şəraitdə şirkətlər filtrasiya prosesini ən aşağı qiymətlərtəşkil etməlidirlər. Çoxdövriyyəli taralar təkrar istifadəyə getməzdən əvvəl əsaslı şəkildə yoxlanılmalıdır. Belə ki, təkrar qablaşdırmada itkilərin qarşısını almaq üçün lazımı təmir işləri aparılmalıdır. Ən əsası isə taralar təhlükəsiz gigiyenik təmirləmə prosesindən keçməlidir.

2.3. İXTİSASLAŞMA DƏRƏCƏSİNƏ GÖRƏ TARALARIN NÖVLƏRİNİ QEYD EDİR

UNİVERSAL TARA

Universal qablaşdırma müxtəlif növ kənd təsərrüfatı məhsullarının yerləşdirilməsi, saxlanması, daşınması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Təbii ki, keyfiyyətli qablaşdırma istənilən istehsalatda son dərəcə vacibdir.

Kartondan olan universal taranın köməyi ilə müxtəlif ölçülü malların daşınması mümkündür. Karton qablaşdırma ekoloji cəhətdən təmiz və təhlükəsiz materiallardan hazırlanır, ona görə də qida və kənd təsərrüfatı məhsullarının saxlanması üçün tam yararlıdır.

Elastik və möhkəm plastik universal torbalar müxtəlif məhsulların saxlanması və daşınması üçün istifadə olunur. Bu taraların hermetikliyi və dayanıqlılığı məhsulların təhlükəsiz saxlanılmasına imkan yaradır.

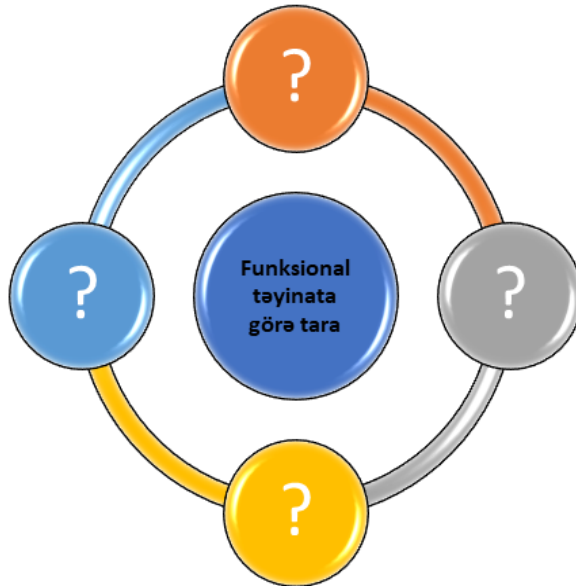
Müxtəlif xarici təsirlərə və atmosfer faktorlarına qarşı davam gətirən plastik material dənəvər məhsulların saxlanmasına təminat verir. Yüksək keyfiyyətli universal polietilen torbalar qida məhsulları, mineral gübrələr, dənəvər məhsulların qablaşdırılması üçün istifadə edilə bilər. Universal taxta tara digər taralardan bir sıra üstünlüklərlə fərqlənir. Məsələn, taxta paletlər böyük ölçülü malların yüklənməsi və boşaldılması zamanı çox rahatdır. Taxta qutular öz görkəmləri ilə də seçilərək göndərmə (posilka) üçün, eləcə də kövrək yüklərin daşınması üçün əlverişlidir. Universal taxta qablaşdırmanın bir üstünlüyü də onun çoxdövriyyəliliyidir. Taxta qutular və paletlər, plastik və karton konteynerlərdən fərqli olaraq, qırılma halında asanlıqla təmir edilə bilər.

2.4. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Taranın növlərini sadalayın.
- Hazırladığı materialın növünə görə taraları çeşidləyin.
- Metal taraların formalarını göstərin.
- Şüşə taraları istifadə olunduqları sahələrə görə ayırın.
- Karton kağızdan hazırlanmış taraları müəyyən edin.
- Sintetik və parça materiallarından hazırlanmış taraların oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırın.

- Konbinləşdirilmiş taraları izah edin.
- Funksional təyinatə görə tara növlərini qeyd edin.
- İstehlak və nəqliyyat taralarının fərqli və oxşar cəhətlərini müzakirə edin
- Çoxdövriyyəli və birdövriyyəli taraların fərqi izah edin.
- Çoxdövriyyəli taraları növünə görə çeşidləyin.
- Daşınma məsafəsinə və məhsula görə çoxdövriyyəli taraları ayırın.
- Çoxdövriyyəli taraları yenidən istifadəyə hazırlayın.
- Ölçüsünə və çəkisinə görə taraları dəqiqləşdirin.
- İxtisaslaşmış və universal taraların istifadə sahələrini araşdırın.
- Funksional təyinatə görə tara ilə işləyən zaman faktorları araşdırın və sxemdə qeyd edin.

2.5. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Hansı növ taraları tanıyırsınız.
- Taralar hansı materiallardan hazırlanır.
- Metal taralara hansılar aiddir ?
- Şüşə taraların üstün cəhətləri hansılardır ?
- Karton kağız taralar daha çox harda istifadə olunur ?
- Sintetik materiallardan hazırlanmış taraların mənfi cəhətləri hansılardır ?
- Parça taralar kənd təsərrüfatında hansı məqsədlər üçün istifadə olunur ?
- Konbinləşdirilmiş tara nədir ?
- Təyinatına görə taraların hansı növləri var ?
- İstehlak tarası hansı standartlara cavab verilməlidir ?
- Nəqliyyat tarasının diqər taralardan fərqi nədir ?
- Birdövriyyəli və çoxdövriyyəli taraların oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır ?
- Ölçüyə görə taralar necə müəyyən edilir ?
- Çəkisinə görə tara dedikdə nə başa düşülür ?
- İxtisaslaşmış və universal taralar hansılardır ?

3.1. QABLAŞDIRMA PROSESİNİ PLANLAŞDIRIR

QABLAŞDIRMA PROSESİNİN PLANLAŞDIRILMASI

Qablaşdırma prosesinin planlaşdırılması, qablaşdırılmanın ən əsas mərhələlərindən biridir. Qablaşdırmanın gələcək taleyi də bu mərhələdən asılıdır. Qablaşdırma prosesinin yüksək səviyyədə aparılmasını, lazım gəldikdə avtomatlaşdırılmış qablaşdırmanın aparılmasını, qablaşdırılan məhsulların daşınması, saxlanması, bölüşdürülməsi, satışı və istifadəsi zamanı etibarlılığı təmin etməlidir. Qablaşdırma prosesinin planlaşdırılması çox çətin bir mərhələdir. Bu da qablaşdırma prosesində hər bir məhsulun öz qablaşdırma tələbləri, xüsusiyyətləri olmasından irəli gəlir. Tez-tez bu tələblər bir-birinə zid gəlir, buna görə də qablaşdırma prosesində problemlər ortaya çıxır.

Prosesin planlaşdırılması zamanı bir çox qərarlar qəbul etmək lazımdır. Bu qərarları qəbul edərkən qablaşdırıcı aşağıdakıları nəzərə almalıdır.

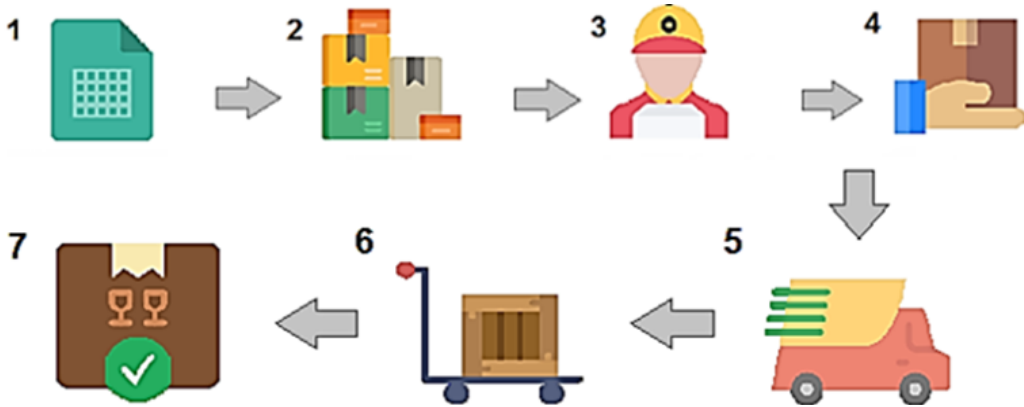
- Qablaşdırma materialları;
- Paketin həcm və ölçüləri;
- Qablaşdırma forması;
- Qablaşdırmanın xüsusiyyətləri;

TƏLİM NƏTİCƏSİ 3

- Qablaşdırma dizayn;
- Qablaşdırma texnologiyası;
- Qablaşdırma məhsularının daşınması, saxlanması, paylaşması, satışı və istifadəsi xüsusiyyətləri aranın geri qayıdıb yenidən qablaşdırma prinsipləri.

Qablaşdırma prosesinin planlaşdırılması ən əsas dörd mərhələdən ibarətdir: bir planlaşdırma üçün məlumatların toplanması, qablaşdırma dizayn və konsepsiyasının hazırlanması, layihənin icrası, onun effektivliyinin qiymətləndirilməsi və təhlili. Hər bir mərhələnin müəyyən zaman və maliyyə ölçüsü var. Ardıcılığa ciddi riayət etmək qablaşdırıcının qərarları səhvlərin qarşısını ala bilər.

İlkin mərhələdə qablaşdırılacaq məhsulun ölçüsü, çəkisi, fiziki, kimyəvi xüsusiyyətləri barədə məlumatlar toplanır. Bəzi məhsul növləri üçün bir tarada yerləşdirilən ədədlərin sayı da vacibdir. Bunlarla yanaşı məhsulun daşınma şəratiti, məsafəsi nəzərə alınmalıdır. Bütün bu məlumatlar toplandıqdan sonra sonra qablaşdırma taraları seçilə və qablaşdırma aparıla bilər.

Düzgün aparılmayan qablaşdırma prosesi qablaşdırılan məhsul barəsində səhv fikirlər yarada bilər. Bu da birbaşa itki deməkdir.

3.2. MALIN NÖVÜNƏ, ÇƏKİSİNƏ, ÖLÇÜSÜNƏ, DAŞINACAQ NƏQLİYYAT NÖVÜNƏ GÖRƏ TARANI SEÇİR

MƏHSULUN NÖVÜNƏ GÖRƏ TARA SEÇİMİ

Müəyyən bir məhsulun qablaşdırılması üçün tara seçərkən bu məhsulun xasiyyət və xüsusiyyətlərini bilmək lazımdır. Qablaşdırma zamanı hər bir məhsul üçün nəzərdə tutulmuş texniki və gigiyenik şərtlərə uyğun tara seçilməlidir. Bu da məhsulların saxlanması, daşınması zamanı önəmli rol oynayır.

Gözəl qablaşdırmanın arxasında unutmaq olmaz ki, funksiya məhsulların mikroblardan, bakteriyalardan, xarici amillərin təsirlərindən və mexaniki zədələnmələrdən qorunması durur.

Məhsullar üçün tara və seçərkən aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır.

- Məhsulun vəziyyəti (toz, pasta, maye, lak və s.) hallar
- Məhsulun kimyəvi fəaliyyəti (PH, yağların olması, su, spirtlər və s.)
- Fiziki xüsusiyyətləri (buxarın, qazların ayrılması və s.)
- Temperatur, işıq, nəmlik, oksigen əmələ gəlmə xüsusiyyətləri

Qablaşdırma taraları üçün isə tələblər aşağıdakılardır:

- Texniki xüsusiyyətlər, o cümlədən mexaniki xassələr (vahid və ikitərəfli gərginlik, sıxılma, itələmə, təsirə qarşı müqavimət, düşmə, vibrasiya)
- Yüksək (sterilizasiya olunmuş məhsullar üçün) və aşağı (donldurulmuş məhsullar üçün) temperatura qarşı müqavimət)
- Fiziki kimyəvi maneə xüsusiyyətləri: qaz, hava, aroma, yağ, göbələklər və radiasiya müqaviməti olmalıdır.

Qablaşdırma materialları üçün maneə xüsusiyyətləri vacibdir. Qablaşdırma materiallarının maya dəyəri bəzən məhsulun dəyərinin 30 %-ni və ya daha çoxunu təşkil edir. Materialın maya dəyərinin azaldılması onların müqavimət qüvvəsinin zəifləməsinə, son həddə isə məhsulların vaxtından qabaq zədələnilib itirilməsinə gətirib çıxara bilər.

Hər bir qida məhsulunun ambalajının əsas məqsədi məhsulun özünəməxsus keyfiyyətlərini uzun müddət dəyişmədən qoruyub saxlamaqdır. Bunun üçün paketin mexaniki qüvvəsi və möhürlənmiş olmalıdır. Qablaşdırma taralarının düzgün seçilməsi məhsulun saxlanma müddətini biraz da artırır.

Müasir istehsalatda qablaşdırma mütəxəssisi məhsulların saxlanma və qablaşdırma şəraiti ilə yanaşı bazarda mövcud olan qablaşdırma materiallarının xüsusiyyətlərində bilməlidir.

Qablaşdırıcı aşağıdakı şərtləri unutmamalıdır.

1. Tara hansı materialdan seçilməlidir.
2. Materialın xassələrini müəyyənləşdirilməlidir.
3. Qablaşdırma özlüyündə necə olacaq (dizayn xüsusiyyətləri və sıxılma tələblərinəzərə alınmalıdır).
4. Əgər müxtəlif materillardan qablaşdırma aparmaq olarsa, müqayisə etmək və daha etibarlısına üstünlük vermək.
5. Əgər köməkçi qablaşdırma materiallarından istifadə edilirsə onların xüsusiyyətlərini göstərməlidir.

Hər bir məhsul növü üçün optimal qablaşdırma tarasının seçiminə təsir edən amilləri aşağıdakı cədvəldə göstərmək olar.

Amil	Xarakteri
Məhsullar	Məhsulun növü, xüsusiyyətləri, məqsədi Daşınma zamanı xüsusiyyətlərinin dəyişməsi Xüsusi xüsusiyyətləri: kövrəklik, bərklik Qablaşdırma şərtləri: tam və ya yığılmamış Taraya əlavə investisiyalar: istifadə qaydalarının ehtiyat hissələri
Qablaşdırma prosesi	Sifarişin yerinə yetirilməsi üçün qablaşdırma vaxtı Ehtiyat taraların qablaşdırma xəttinə və ya masasına nisbətən yerləşdirmə məsafəsi. Tara ehtiyatları üçün saxlama şəraiti Avtomatik qablaşdırma avadanlıqları üçün qablaşdırma taralarının hazırlanması. Qablaşdırma
Anbar prosesləri	Bir konteynerdə birdən artıq qablaşdırma halında məhsulun sifarişi. Daxili qoruyucular və ara kəsmələr Əlavə qablaşdırma və ya əsas Anbarın təyinatı və xüsusiyyətləri Məhsulun saxlanma şərtləri (rütubətdə və temperatura məruz qalma

Məhsulun çəkisinə görə tara seçimi

Loqistika haqqında danışıarkən qablaşdırma sahəsində çəki son dərəcə əhəmiyyətli bir kateqoriyadır. Sənədlərdə və tara üzərində çəki haqqında yanlış məlumat, əlavə xərclərə və vaxt itkisinə nəqlində xalis və ümumi çəki kimi dəyərləri anlamaq çox vacibdir.

Bir məhsulu seçərkən və ya satın aldığınızda qablaşdırma tarası üzərində çəki parametrləri ilə qarşılaşsınız .

Ağırlıq, ümumi və ya xalis çəki kimi ifadə oluna bilər. Məhsulların üzərindəki çəki iki sözlə ifadə oluna bilər.

Brutto - Məhsulun qablaşdırma tarası ilə birləşmiş çəkisi

Netto - Qablaşdırma tarasının içərisindəki məhsulun xalis çəkisi.

Bu iki söz latın və italyan dillərindən götürülmüş sözlərdir. Brutto “pis”, netto isə tərcümədə “təmiz” deməkdir.

Loqistikada xalis çəki qablaşdırma tarasının çəkisi olmamaqla məhsulun çəkisini ifadə edir. Bəzi ölkələrdə gömrük rüsumlarını hesablayarkən məhsulun ayrılmaz hissəsi olan daxili qablaşdırma tarasının çəkisində məhsulun çəkisini bərabər hesablayırlar. Məsələn kremlər, şampunlar, siqaretlər və s.

Məhsulların belə çəkide hesablanması artıq yarım xalis çəki hesab edilir. Xalis və ümumi çəkidən əlavə qablaşdırmada daha üç çəki haqqında məlumatlı olmaq lazımdır.

- boşaltma və çatdırılma çəkisi

- təbii çəki

- yükləmə və göndərilmə çəkisi

Boşaltma və çatdırılma çəkisi dedikdə məhsulun yükləmə nöqtəsindən çatdırılma nöqtəsində boşaldılan ana kimi olan çəkisi başa düşülür. Bu çəki loqistikada məhsul kütləsinə nəzarət edən sənədlərdə qeyd edilir. Məlumatlar satıcının və alıcının razılığı ilə göstərilir. Bu hallarda məhsulun çəki itkisinin məsuliyyətini məhsulu satan tərəf daşıyır.

Təbii çəki əsasən kənd təsərrüfatı məhsullarına tətbiq olunur. Bu çatdırılma zamanı məhsulun forma, ölçüsünə, nəmliyinə, xasiyyət və xüsusiyyətlərinə görə məhsulun çəkisini nəzərdə tutmaq deməkdir.

Yükləmə və göndərilmə çəkisi, göndərilmə zamanı təyin olunmuş və nəqliyyat sənədlərində göstərilən məhsulların çəkisini nəzərdə tutur.

22-25 kg 580x380x310

40-50kg 600x400x300

10-12kg 510x370x180

Məhsulun çəkisinə görə taranın düzgün seçilməsi məhsul itkisinin qarşısını ala bilər. Belə ki, yükləmə, boşaltma, yerləşdirmə, saxlama zamanı tara məhsulun ağırlıq təzyiqinə davam gətirməlidir. Tara üzərində çəkinin düzgün və dəqiq göstərilməsinin bir önəmidə ondan ibarətdir ki, avtakarda işləyən şəxs yükləmə boşaltma zamanı avtokarın ağırlıq qaldırma gücünə uyğun yük götürə bilsin. Sonda hər hansı bir bədbəxt hadisə baş verməsin.

Məhsulun ölçüsünə görə tara seçimi.

Qablaşdırma tarasını ölçülərinə görə seçməzdən əvvəl qablaşdırılacaq məhsulun həcm və ölçüləri barədə məlumatlı olmaq lazımdır. Məhsulun çəki və ya ölçüsünə görə qablaşdırılması istehlak bazarının öyrənilməsi əsasında aparılır.

Qaz, maye və ya toplu məhsullar üçün bir konteynerin həcmi hesablayarkən onun həcmi bilmək kifayətdir. Tək-tək malların qablaşdırılmasında isə ölçüsünü, konfigurasiyasını və qablaşdırma sxemində bilmək vacibdir.

Hər bir məhsul üçün onun xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq qablaşdırma tarası və qablaşdırma üsulu seçilir. Tara daşınm paletələrinin ölçülərinə uyğun gəlməlidir. Qablaşdırma üçün ölçülər, güc dövlət standartlarına uyğun gəlməlidir. Konteynerin ölçüsü və forması qablaşdırma üçün rahat olmalıdır. Məhsulun ölçüsünə uyğun seçilməyən taralarda aparılan qablaşdırma sonda itkiyə gətirib çıxara bilər.

Qablaşdırma taralarının daxili ölçüləri qablaşdırılan məhsulla qablaşdırma divarları arasındakı boşluqlarla müəyyən edilir.

Taranın ölçüsünü seçərkən aşağıdakı əsas prinsiplərə riayət edilməlidir.

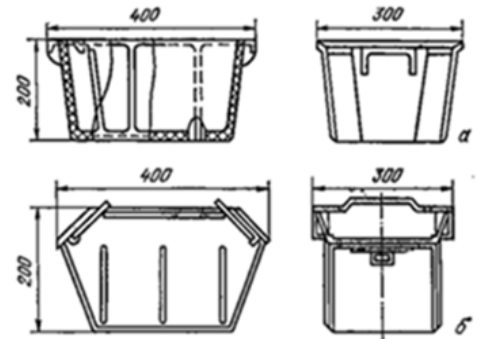
- Ölçülərin qarşılıqlı əlaqələndirilməsi: istehlakçı, nəqliyyat paketinin, qablaşdırma və yük birləşmələrinin ölçüləri bir-birinə və nəqliyyat vasitələrinin ölçülərinə bağlı olmalıdır.

- Birləşmə -mümkünsə 600 x 400 mm moduldan əldə edilən qablaşdırma seçiminə üstünlük verilməlidir.

- Mümkün olan maksimum məhsulun qablaşdırılması üçün eyni ölçülü tara istifadə edin: toplu, maye, pasta və kiçik parça məhsullar üçün.

- Taranın ölçüsünü elə seçmək lazımdır ki, məhsulun qablaşdırılmasına xərc minimuma endirilsin.

- Dəyəri optimallaşdırma; İşlənmənin ümumi xərclərinin minimum olması üçün qablaşdırma tarasının və nəqliyyat konteynerinin ölçüsünü düzgün seçin.

Şəkil 3.4. Ölçüsünə görə tara seçimi

Məhsulun ölçüsünə görə düzgün seçilməyən taralar sonda böyük itkilərə gətirib çıxara bilər. Məsələn hər hansı bir məhsul öz ölçülərinə uyğun qablaşdırılmadıqda məhsul taranın içərisində hərəkət edər, mexaniki zərbəyə, dağılmaya, qırılmaya məruz qala bilər və ya əksinə məhsul ölçü sünə görə daha balaca taraya yerləşdirilsə həm tara, həm də məhsul zədələyə bilər. Zədələnmiş tarada isə məhsullar itkiyə məruz qalacaq. Bütün bunları nəzərə alaraq qablaşdırıcı qablaşdırma üçün tara seçərkən ölçü amilinə də diqqət yetirməlidir.

Məhsulun daşınacağı nəqliyyat növünə görə tara seçimi

- Dəyəri optimallaşdırma; İşlənmənin ümumi xərclərinin minimum olması üçün qablaşdırma tarasının və nəqliyyat konteynerinin ölçüsünü düzgün seçin. - Dəyəri optimallaşdırma; İşlənmənin ümumi xərclərinin minimum olması üçün qablaşdırma tarasının və nəqliyyat konteynerinin ölçüsünü düzgün seçin. Müxtəlif növ nəqliyyat yük daşımaları xüsusi tələblərə cavab verməlidir. Məhsulların daşınması üçün ən vacib olanı tara və konteynerlərin düzgün seçilməsidir. Düzgün seçilmiş qablaşdırma tarası daşınma zamanı məhsul itkisinin qarşısını alır. Düzgün seçilmiş tara və qablaşdırma üsulu bir neçə növ nəqliyyat vasitəsi ilə daşınan yüklərin tam təhlükəsizliyini təmin edir.

Daşınma müasir standartlara uyğun olaraq həyata keçirilir:

- Dəyəri optimallaşdırma; İşlənmənin ümumi xərclərinin minimum olması üçün qablaşdırma tarasının və nəqliyyat konteynerinin ölçüsünü düzgün seçin.

- Qablaşdırma aparılmadan
- Qablaşdırma aparıldıqdan sonra

Qablaşdırma aparılmadan, lakin bəzi hissələri qismən qablaşdırılması aparılır.

Konteyner hazır məhsulların və ya xammalın dəyişməz şəkildə yerləşdirilməsini, nəql zamanı miqdar və keyfiyyətin qorunmasını təmin edən xüsusi bir

olaraq məhsullar bir başa istehlak tarasında da daşına bilər.

Tara növü və keyfiyyəti xüsusi mal növlərinin daşınması üçün normativ və texniki sənədlərdə müəyyən edilir (standartların, texniki şərtlərin, daşınma zamanı məhsulların qablaşdırılması qaydaları). Daşınma üçün istifadə edilən qabaqcıl (tara) qablaşdırma növləri aşağıdakılardır.

Yeşik(tara) - taxta, plitə, plastik, metaldan və ya qablaşdırma birləşməsindən hazırlanan qapaqlı və ya qapaqsız əsasən kvadrat və ya düzbucaqlı şəkilli daşınma tarasıdır. Qutular, ağır və qırılmayan məhsulların qablaşdırılması nəzərdə tutulmuşdur. Çəllək (tara)–silindrik və ya para-bölin gövdəli daşınma tarasıdır. Çəlləklər metal, plastik və ya ağacdən hazırlana bilər. Vintli qapaqları təhlükəsiz bağlanmalı, zərbəyə davamlı olmalıdır. Termentləşdirə bilən mayeləri daşdıqda çəlləklər qazların çıxması üçün xüsusi sızdırmazlıqlarla təmin edilir. Üzərində isə bu barədə xüsusi qeyd olmalıdır. Çəllək taralar maye məhsulların daşınması üçün istifadə olunur.

Kisə taralar - xüsusi parça materiallardan hazırlanan bir yumşaq tara növüdür. Kənd təsərrüfatı, sənaye və bəzi qida məhsullarının daşınması zamanı qablaşdırma tarası kimi istifadə olunur.

Konteynerlər - iri həcmli daşınma taralarıdır. Konteyner sabit xüsusiyyətlərə malik bir taradır, və bu səbəbdən də təkrar istifadə üçün kifayət qədər güclüdür.

Məhsulun daşınması üçün bu taralardan hər hansı birini seçməzdən öncə daşınacaq nəqliyyat növünü müəyyən etmək lazımdır. Daşınmanın avtomobil, dəmir yolu, dəniz və ya hava nəqliyyatı vasitəsilə həyata keçirilməsindən asılı olaraq qablaşdırma tarası seçilməlidir. Çünki, hər bir nəqliyyat vasitəsinin öz daşınma xüsusiyyətləri və tələbləri var.

3.3. MƏHSULUN QABLAŞDIRILMASI ZAMANI YOXLAMANI HƏYATA KEÇİRİR

MƏHSULUN QABLAŞDIRILMASI ZAMANI YOXLANMA PROSESİ

Qablaşdırmanın keyfiyyətinə nəzarət müəyyən bir məhsul üçün bir çox sənaye standartlarına, habelə qablaşdırılmış taralara aid standartlara uyğun olaraq həyata keçirilir. Məhsulların qablaşdırma prosesinin istənilən mərhələsində qablaşdırmaya nəzarət qoyulmalıdır.

Artıq bilirsiniz ki, qablaşdırma məhsulu zərər, çirklənmə, nəm temperatur və digər zədələrdən qoruyur. Bu funksiyaları yerinə yetirmək üçün qablaşdırma materialları müəyyən xüsusiyyətlərə malik olmalıdır. Bunlar bir sıra standartlarda, o cümlədən ixtisaslaşdırılmış, sənaye standartları ilə yazılır.

Qablaşdırma prosesinə bir qayda olaraq nəzarət edilməlidir. Yoxlama və nəzarət prosesi hazırlıq mərhələsindən başlayıb qablaşdırma bitdikdən sonra hazır məhsullar üçün də aparılmalıdır. Yoxlama prosesi fiziki, mexaniki, gigiyenik və digər xüsusiyyətlərin qiymətləndirilməsi ilə aparılır.

Qablaşdırma zamanı yoxlama prosesi müxtəlif üsullarla aparıla bilər. Bunlara bir neçə misal göstərmək olur.

Yağış testi (sprey test metodu) paketin nəm bariyer xüsusiyyətlərini qiymətləndirməyə imkan verir. Tara müəyyən bir müddət ərzində su sıçramasına məruz qaldığı kamerada yerləşdirilir. Tara nəzərdə tutulan məhsullarla doldurulur. Yağışa məruz qaldıqdan sonra qablaşdırma standart və ya digər normativ texniki sənədlərdə göstərilən tələblərə cavab verərsə testdən keçmiş hesab olunur.

Sıxılma test üsulu isə xüsusi sıxıcı qurğu vasitəsi ilə aparılır. Hazır qablaşdırılmış məhsul qurğuya yerləşdirilir. Qablaşdırma tarasının materialından asılı olaraq konteyner normativ-texniki sənədlərə uyğun təzyiqə məruz qalır. Əgər konteyner sıxılma təzyiqinə davamlı olarsa testdən keçmiş hesab olunur.

Məhsulların qablaşdırılması zamanı aparılan yoxlama prosesinə zərbcə davamlılıq, çirklənmə, taranın sökülməsi və digər testləridə əlavə etmək olar.

Məhsulların qablaşdırılmasında yoxlama prosesin müxtəlif qurğu və texnologiyalar vasitəsi ilə aparmaq olar. Ümumilikdə qablaşdırmada yoxlama prosesi dörd əsas məqsədi daşıyır:

- Birincisi qablaşdırma tarası məhsulu qorumalıdır.

Məhsulun taranın içərisində necə qorunduğuna əminlik yaratmalıdır.

- İkincisi qablaşdırma istifadə üçün asandır.

Məhsulu nəql etmək rahatdır.

- Üçüncüsü qablaşdırma tarası məlumat mənbəyidir.

Tara üzərində məhsul barəsində bütün məlumatlar yerləşdirilir.

- Dördüncüsü qablaşdırma istehlakçının diqqətini cəlb etməlidir.
- Yoxlama prosesində bu amillər araşdırılır və qiymət verilir.

3.4. ZƏDƏLƏNMİŞ MƏHSULUN YENİDƏN QABLAŞDIRMA QAYDALARINI İZAH EDİR

ZƏDƏLƏNMİŞ MƏHSULUN MÜƏYYƏN EDİLMƏSİ

Məhsulların qablaşdırılması əl və ya qurğular vasitəsi ilə aparılır. Bu zaman hər hansısa bir məhsulun zədələnməsi qaçılmazdır. Zədələnməmiş məhsullar əsas yüklərdən ayrılır, keyfiyyəti və miqdarı ayrı-ayrılıqda qiymətləndirilir.

Bundan sonra ekspert zədələnmənin ehtimal olunan səbəblərini araşdırır, zədələnməmiş məhsul barəsində rəy verir. Yoxlamanın nəticələrini sənədləşdirərkən zədələnməmiş qablaşdırma ilə məhsulun keyfiyyətinin yoxlanılması ayrı-ayrılıqda həyata keçirilir.

TƏLİM NƏTİCƏSİ 3

Zədələnmiş məhsul gəlir əldə etməyə mane olan maliyyə itkisidir. Həqiqətən də belə zədələnmə satışdan əldə olunan gəlirin təqribən beş faizinin itirilməsi ilə nəticələnir. Qablaşdırma zamanı məhsulun zədələnməsinin qiymətləndirmədikdə və təhlil etmədikdə bu itki daha çox ola bilər. Bəs zədələnmə dərəcəsi necə ölçülür?

Qiymətləndirmə işləri aşağıdakı mərhələləri əhatə edir: məlumatın toplanması, kateqoriyaların təhlili, xərclərin müəyyən edilməsi, bunlara müvafiq olaraq həlli üsullarının həyata keçirilməsi.

İlk mərhələdə qablaşdırma zamanı baş verə biləcək zədələnmələrə dair əsas kateqoriyaları müəyyənləşdirmək lazımdır. Bu kateqoriyaları müəyyənləşdirdikdən sonra onları təhlil etməklə qablaşdırma zamanı baş verən zədələnmələrin əsas səbəblərini müəyyən edə bilərsiniz.

Zədələnmə təkcə qablaşdırma deyil anbar daxili proseslərində də baş verən haldır. Yükləmə, boşaltma, saxlama və s proseslərdə. Anbarda məhsulun zədələnməsinin qarşısını almaq üçün 9 üsuldən istifadə etmək olar.

1. Altlıqları yoxlayın
2. Altlıqları düzgün şəkildə yükləyin və streç plyonka ilə örtün.
3. İş zamanı anbar daxili yaxşı işıqlandırmanı təmin edin.
4. Təmiz saxlayın. Qarışıq vəziyyətdə olan keçidlər məhsulun zədələnməsinə səbəb olur.
5. Çəkiyə nəzarət edin: Rəfləri və ya stellajları həddindən artıq yükləməyin

İtki və zədələnmələrə dair hesabat

Bu hesabat, baş verən itkilər barəsində qeyd vərəqəsidir. Burada məhsul itkisinin miqdarı, itkinin baş verdiyi məkan və buna görə məsuliyyət daşıyan şəxslər barəsində məlumat əks olunur. Bundan eyni zamanda itkilərlə bağlı iddia jurnalının tərtib olunmasında istifadə olunur.

Əyalət:	Məhsul:		
Qəsəbə:	Yükləmə Nömrəsi:	Layihə No.:	
Yerləşdiyi məkan:	Maliyyələşdiricinin eyniləşdirmə nömrəsi:		
1. İtki və zədələnmələrin vaxtını, yerini və növünü qeyd edin:.....			
2. Aşağıda itkinin miqdarını təsvir edin.			
1.Zədələnmə məhsulları (potensial itki)	Məhsulun sayı	Xalis çəkisi	ÜMUMİ
2. Bərpa olunan məhsulun miqdarı			
3. Zədələnmə nəticəsində dəyən zərər (1-2)			
4. Tamamilə çatışmayan hissələr			
Ümumi itki			
3. İtki, zədələnmə və ya düzgün olmayan istifadənin xüsusiyyətləri və dərəcəsi:.....			

4. İtki və zədələnmə zamanı mallarla bağlı istifadə hüquqlarına malik olan şəxs və müəssisə _____
5. İtki və zədələnmənin baş verdiyi şəraiti təsvir edin: _____
6. Məhsulun yerləşdiyi cari yer _____
7. Bərpa işlərini həyata keçirmək üçün hansı tədbirlər görülüb? _____
8. Növbəti itki və ya zədələnmələrin qarşısını almaq üçün hansı tədbirlər görülüb? _____
9. Digər qeydlər: _____

Hazırladı: _____ Tarix: _____

Yoxladı: _____ Tarix: _____

Təsdiq etdi: _____ Tarix: _____

3.5. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Qablaşdırma prosesinin planlaşdırılmasını izah edin.
- Planlaşdırma prosesinin üstünlüklərini qeyd edin .
- Məhsula görə taraları çeşidləyin.
- Məhsulun çəkisinə görə taranı seçin.
- Çəkiyə görə taraları hazırlayın.
- Taraların ölçülərini aşağıdakı sxemdə ardıcılıqla yazın.
- Məhsulun ölçüsünə və daşınacağı nəqliyyat növünə görə taraları ayırın.
- Qablaşdırma zamanı yoxlama prosesini izah edin.
- Zədələnmiş məhsulu müəyyən edin.
- Zədələnmiş məhsulu yenidən qablaşdırma prosesinə hazırlayın.
- Taraların növlərini aşağıdakı cədvəldə yerləşdirin.

3.6. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Qablaşdırmada planlaşdırma prosesi nədir?
- Planlaşdırma prosesinin hansı əhəmiyyəti vardır?
- Məhsulun növünə görə tara seçimi necə aparılır?
- Məhsulun çəkisinə görə tara seçən zaman nəyə diqqət yetirilməlidir?

- Ölçüyə görə tara nədir?
- Daşınacağı nəqliyyat növünə görə taralar necə müəyyən olunur?
- Zədələnmiş məhsul nədir?
- Zədələnmiş məhsul yenidən necə qablaşdırılır?

4.1. AVTOMATLAŞDIRMIŞ QABLAŞDIRMADA APARAT VƏ QURĞULARI TƏSVİR EDİR

AVTOMATLAŞDIRILMIŞ QABLAŞDIRMA

Avtomatik qablaşdırma maşınları kiçikvə iri həcmli məhsulların keyfiyyətli və sürətli qablaşdırması üçün nəzərdə tutulmuş avtomat və qurğulardır. Bunlar həm ərzaq məhsulları, həm də digər məhsullar ola bilər.

Hər bir avtomatik qablaşdırma maşını xüsusi istehsal üçün müəyyən vəzifələri yerinə yetirə bilər. Bu qurğuların istifadəsi sayəsində məhsulların qablaşdırılması mümkün qədər tez və effektiv şəkildə həyata keçirilir və avtomatik xətlər üzərində iş daha rahat olur. Xüsusi təyinatlı qablaşdırma qurğuları işçi heyətinin sürətini artırır, həm də onların onların rahatlığını təmin edir.

Bu gün istehsal olunan qablaşdırma aparat və qurğuları çox etibarlı və uzun ömürlüdür. Bu qurğularda işləməyi öyrənmək çətin deyil, çünki qablaşdırma qurğuları çox asan idarə oluna bilər.

Qablaşdırma aparat və qurğuları dəqiq ölçüdə, həcmdə, formada qablaşdırma aparmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Avtomatik qablaşdırma yalnız vaxt baxımından qənaət etmir, həm də bütün prosedurları keyfiyyətə yerinə yetirir. Məhsulların tez bir zamanda istehlakçıya çatdırılmasına şərait yaradır. Avtomatlaşdırılmış qablaşdırma özündə aşağıdakı xüsusiyyətləri cəmləyir.

- Məhsulların avtomatik ötürülməsi həcm, çəki və ya miqdarla məhsulların müstəqil şəkildə ölçülməsi.
- Yüksək qablaşdırma dəqiqliyi.
- Qablaşdırma prosesində istənilən forma və ölçülü paketlərin və ya digər qabların birbaşa istehsalı
- Qeyri- standart tələblər üçün fərdi iş parametrlərinin təyin etmə imkanları əlavə əlaqəli funksiyaların avtomatik olaraq icrası

Bu gün qablaşdırma avadanlıqları qablaşdırma məhsullarının xarici faktorlardan qorunma dərəcəsi, qablaşdırmanın qiyməti, sürətinə, məqsədinə uyğun olaraq (taranın növü, forması, ölçüsü, görünüşü) və müxtəlif parametrlərə görə təsnif edilir.

- Qablaşdırma forması (üfüqi, şaquli və üfüqi-şaquli)
- Qablaşdırılan məhsulların növləri (kütlə, parça, toz, maye, pasta, qaz)
- Qablaşdırma prosesində istifadə olunan taraların növü (karton, taxta, plastik, şüşə) və s.

Müasir qablaşdırma aparat və qurğuları onlara xidmət edən operator və texniklərin işini asantlaşdırır. Beləki bu qurğular özləri özlərinə xidmət göstərmək gücündədir. Mexanizmlərin avtomatik yağlanması, işin tənzimlənməsi, nazaslıq zamanı, avtomatik dayanma və həyəcan signalının verilməsi xüsusiyyətlərinə malikdir.

Qablaşdırma üçün aparat və qurğular

Məhsulun qablaşdırmasının bir neçə mühüm məqsədi var. Əsasən məhsulun təqdimatını qorumaqdır. Qablaşdırma aparat və qurğularının bir neçə növləri var. Bazarda bu cür sistemlərin çeşidi olduqca genişdir bu da ən münasib avadanlığı seçməyə imkan verir.

Qablaşdırma avadanlıqları müxtəlif məhsulların əsas və ya qrup qablaşdırılması üçün nəzərdə tutulmuş mexanizmlər və maşınlar dəstidir. Bu istehlak malları və pərakəndə zəncirlər vasitəsilə satılan mallar üçün ən çox yayılmışdır.

Qablaşdırma aparat və qurğularından bütün sahələr (yeyinti sənayesi, kənt təsərrüfatı, kimya sənayəsi və s) istifadə olunur. Əsas məqsəd əmək tələb edən istehsal prosesini avtomatlaşdırmaqdır.

Qablaşdırma avadanlıqları adətən qablaşdırma materiallarına (karton, taxta, plastik, və s.)və ya qablaşdırma formalarına görə (paket, çanta, şüşə karobka və s) uyğunlaşdırılır. Bu cür avadanlıqların bir neçəsini nəzərdən keçirək.

Paket qablaşdırılması üçün aparat.

Bu cür qurğular məhsulların nəqli və ya saxlanması üçün lazım olduqda istifadə olunur. Məhsulların növlərindən asılı olaraq qablaşdırma prosesini sürətləndirmək üçün palet qablaşdırma qurğularından istifadə olunur. Bütün əməliyyatlar operator tərəfindən idarə olunur.

Vakum qəlibləmə qablaşdırma qurğuları məhsulların vakum qablaşdırılması üçün avtomatlaşdırılmış bir xətdir. Aparat havanın pompalanması və paketin qazla doldurulması

funksiyasına malikdir.

Klipslər yarı avtomatik qablaşdırma maşındır. Plastik klips ilə paketlərin germetik möhürlənməsi üçün zəruridir. Belə bir qurğu qida sənayəsində qablaşdırmada çörək məhsulları üçün istifadə olunur. Həmçinin belə qablaşdırma avadanlığının köməyi ilə hər hansı bir digər məhsulu qablaşdırma bilərsiniz.

Qablaşdırma üçün aparat və qurğular yüksək istehsal gücünə qablaşdırmanın dəqiq və tez yerinə yetirilməsinə daha səmərəlidir.

Əsas üstünlükləri:

Məhsuldarlığı artırmaq, əl əməyini azaltmaq

Nəticənin keyfiyyəti, insan faktorunun minimallaşdırılması:

Paletlərin alınması üçün əhəmiyyətli maddi qənaət:

Daha təqdim edilə bilən qablaşdırma, saxta və ətraf mühitə təsirli amillərə qarşı etibarlı qorunma. Qablaşma üçün aparat və qurğular seçərkən aşağıdakı amillər nəzərə alınmalıdır.

- Qablaşdırılan məhsulun xüsusiyyətləri.
- Qablaşdırmanın məqsədi (daşınma, saxlanma)
- Qablaşdırma forması.

Müasir qablaşdırma aparat və qurğuları məhsuldarlıq səviyyəsinə görə fərqlənir. Hər hansı bir qurğunu əldə etməzdən öncə onun gücünü, iş prinsipini, qablaşdırma həcmünün nə qədər olduğunu dəqiqləşdirmək lazımdır.

4.2. QABLAŞDIRMA APARAT VƏ QURĞULARINA TEXNİKİ QULLUQ PROSESİNİ İZAH EDİR

APARAT VƏ QURĞULARA TEXNİKİ XİDMƏT PROSESİ

Qablaşdırma avadanlıqları müvafiq mütəxəsislər tərəfindən zəruri təmir, istisimara və təmirə ehtiyacı olan kompleks texniki maşınlar kimi təsnif edilir. Bu hərəklərin doğru və vaxtında aparılması qablaşdırma maşınlarının işinin düzgünlüyünə təsir edir.

Qablaşdırma üçün avadanlıqların tənzimlənməsi bu maşınların quraşdırılmasından və işə salınmasından əvvəl işlərin zəruri kompleksidi. Quraşdırılmaya əsasən daxildir:

- Montajın və avadanlıqların quraşdırılmasının düzgünlüyünü yoxlayır;
- Bütün iş yerlərinin birləşdirilməsinin düzgünlüyünə nəzrət;
- Qurğunun proqram hissəsinin ilk işə salınması və konfigurasiyası;
- Avadanlıqların performansının tes edilməsi;

Bəzən qablaşdırma maşını kompleks bir qurlaşma malik olur, asan quraşdıla bilər və daxili işçilər tərəfindən quraşdırılır. Bir qablaşdırma maşınının texnologiyası və dizaynının öhdəsindən gələ bilər.

tərəfindən quraşdırılır. Bir qablaşdırma maşının texnologiyası və dizaynının öhdəsindən gələ bilər.

Orta və böyük miqyaslı müəssisələrdə qablaşdırma aparat və qurğuların bütün iş yerini tutan xəttlər vahidlərdir. Bu cür maşınların texniki və proqram komponenti olduqca mürəkkəbdir və bu halda təmizləmə və prosesi yalnız müvafiq ixtisaslaşmış mütəxəssislər tərəfindən həyata keçirilməlidir.

İşin səmərəliyi və keyfiyyətli qablaşdırma üçün qablaşdırma aparat və qurğularına texniki quluq göstərilməlidir. Bu prosesi daha ətraflı şəkildə nəzərdən keçirək.

Tozlu məhsulları qablaşdırarkən aparatın üzərində çirk və tozların gündəlik təmizləməsi. Operator hər qablaşdırmadan əvvəl qurğuları xüsusi təmizləyəci vastələrlə təmizləməlidir. Zamanında problemlərin həlli və zərərin müxtəlif növləri üçün gündəlik yoxlama vacibdir.

Avadanlıq yalnız kompressor söndürüldükdə və enerji təchizatı dayandırıldıqda təmizləmə bilər. İşçinin qurğunu ani aktivləşdirilməsində qorumaq üçün bütün tədbirlər görülməlidir.

Gündəlik baxımdan əlavə həftədə bir dəfə yağlama və istiliyə davamlı pastaa ilə bütün sürtgü səthlərin təmizləmək vacibdir. Qurğuda həftədə yoxlama aparılır və lazım olduqda sıxılmış hava təchizatı sistemində filterlərin dəyişdirilməsi yerinə yetirilir.

Bu vacibdir. Müvafiq dəyişdirildikdə xarici hissəciklər pnevmatik sistemə daxil ola bilər ki, bu da qəflətən hava tədarüku silindrlərinin sırad cixmasına səbəb olacaqdır. Aparat və qurğulara aylıq texniki qulluq zamanı elektirik hissələri mütləq yoxlanılmalıdır. Qurğunun elektirik kabelinin vəziyyəti eləcədə təchizatı kabelinin izolyasiya vəziyyəti yoxlanılır.

Kabel avadanlıqlarında elektirik keciricliynin və izolyasiya müqavimətinin ölçülməsi həyata kecirilir.

Təhlükəsizlik qaydalarına əməl edilməsinə, qablaşdırma aparat və qurğularına müntəzəm texniki qulluqun göstərilməsinə, vaxtında təmirinə görə bu aparat və qurğular uzun illər sizə xidmət edəcəkdir.

4.3. APARAT VƏ QURĞULARDAN İSTİFADƏ EDƏRƏK QABLAŞDIRMA PROSESİNİ İZAH EDİR

AVTOMATLAŞDIRILMIŞ QABLAŞDIRMADA QABLAŞDIRMA PROSESİ

Bazar münasibətlərinin təsdiqlənməsi ilə ticarət müştəri xidmətlərinin keyfiyyətini artırılması zərurəti yaradır. Yüksək müştəri xidməti mədəniyyəti üçün vacib şərt məhsulların düzgün keyfiyyətli qablaşdırılmasıdır. Qeyd etdiyimiz kimi qablaşdırma məhsulların keyfiyyətini qorumağa kömək

edir, görünüşünü yaxşılaşdırır, daşınma, saxlanma, qabiliyyətini artırır, istehlakda rahatlıq yaradır. Bütün bunlar istehsalçıya müxtəlif qablaşdırma aparat və qurğularından istifadə etməklə daha səmərəli qablaşdırma aparmaq zərurəti yaradır.

Avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesi bir sıra ardıcıl texnoloji əməliyyatların həyata keçirilməsinin nəzərdə tutur. Kənd təsərrüfatı məhsulları da daxil olmaqla avtomatlaşdırılmış qablaşdırılmanın təşkili üçün kompleks bir yanaşma tətbiq etmək lazımdır:

- İstehsal xərclərini minimuma endirərkən maddi enerji, əmək və maliyyə resurslarından səmərəli istifadə

- prosesin səmərəli qurulması, davamlı axın istehsalının yaradılması:
- bütün əsas və köməkçi əməliyyatların avtomatlaşdırılması və mexanizasiyası:
- məhsulların keyfiyyətinə nəzarət və qablaşdırılma əməliyyatları
- Kompüter texnologiyasından istifadə edərək mərkəzləşdirilmiş istehsal rəhbərliyi.

Qablaşdırma avadanlıqları qablaşdırılma prosesində təkcə vaxta qənaət etmir, həm də keyifyyətə bütün prosedurları yerinə yetirir.

- Avtomatik məhsulların ötürülmə sistemləri:
- Həcm, çəki və ya miqdarla məhsulların özünü ölçməsi:
- Yüksək doza dəqiqliyi:
- Qablaşdırma prosesində istənilən forma və ölçülü paketlərin və ya digər taraların birbaşa istehsalı:

- Qeyri standart tələblər üçün fərdi iş parametrlərini təyin etmək qabiliyyəti:
- Əlavə əlaqəli prosesləri avtomatik olaraq icrası

Bundan əlavə avtomatik qablaşdırma avadanlıqlara xidmət edən operatorların və texnikanın işini asanlaşdırır. Nəhayət avtonom fəaliyyət göstərən aparat və qurğular özünü saxlamağı (mexanizmlərin avtomatik yağlanması, dövrü özünü tənzimləmə, işin dayandırılması və s.) bilir. Belə qurğulara aşağıdakıları aid etmək olar.

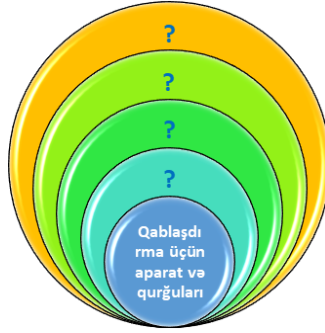
- Wrap Around Case Packer-karton qutuların hazırlanması və məhsulların qablaşdırılmasında eyni vaxta həyata keçirən qablaşdırma aparatı
- Tetra Pak Case Packer-məhsul qrupunun karton taralarda qablaşdırır
- Top Load Case Packer (RSC)-hava yastıqları karton qutuda məhsulların qablaşdırılması üçün aparat
- Case Packer-yüksək sürətli məhsul paketləyicisi

Qablaşdırmanın vacib funksiyalarından biri malların itgidən qorunmasıdır, çünki istehsalçı tam satış qiymətini yalnız məhsul istehlakçıya mükəmməl və pozulmayan formada çatdırıldıqda alacaqdır. Buna görə də, qablaşdırma prosesində aparat və qurğular düzgün seçilməlidir.

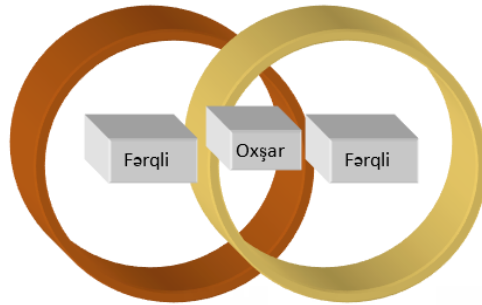
4.4. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Avtomatlaşdırma qablaşdırma prosesi barədə məlumat verin.
- Avtomat qablaşdırma prosesinin üstünlüklərini izah edin.
- Qablaşdırma üçün aparat və qurğuları araşdırın.
- Qablaşdırma üçün aparat və qurğuları araşdırın və sxemdə qeyd edin.

- Aparat və qurğuların iş prinsiplərini izah edin.
- Qablaşdırmaya uyğun aparat və qurğuları seçin.
- Məhsula görə aparat və qurğuları fərqləndirin.
- Avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesini nümayiş etdirin.
- Sxemə əsasən yangınsöndürmə vasitələrinin oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırın və müqayisə edin.

4.5. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Avtomatlaşdırılmış qablaşdırma nədir?
- Qablaşdırma üçün aparat və qurğular hansılardır?
- Qablaşdırma aparat və qurğuları necə seçilir?
- Aparat və qurğuların üstün cəhətləri hansılardır?

- Avtomatlaşdırılmış qablaşdırma prosesi necə aparılır?
- Aparat və qurğularda iş zamanı hansı təhlükəsizlik qaydalarına riayət edilməlidir?

5.1. SİFARIŞIN ALINMASI PROSESİNİ HƏYATA KEÇİRİR

SİFARIŞ VƏ SİFARIŞÇI

Bir şeyi hazırlamağı, yerinə yetirməyi və ya gətirməyi tapşırmaq, ismarlamaq sifariş mənasını verir. Sifariş iki tərəf arasında icra olunur. 1-ci tərəf sifariş verir, 2-ci tərəf sifərişi qəbul edir. Mal sifəriş verən tərəf sifərişçi adlanır. Sifərişçi öz yerində hər hansı bir mala olan tələbatı müəyyənləşdirərək harada və hansı anbarda olduğunu dəqiqləşdirir.

Sifərişlərin müxtəlif növləri var. Sifərişin məşhur növlərindən biri məhsul sifərişidir. Bu sifəriş növü ölkədaxili eləcə də dünya ölkələri arasında da tətbiq edilir. Sifərişlər aşağıdakı formalarda olur: telefon, rəsmi məktub və ya elektron poçt vasitəsi ilə.

Rəsmi məktub dedikdə, sifəriş verən tərəfin istədiyi məhsul haqqında dəqiq tələblərini əks etdirən, müəssisənin xüsusi formalı, möhürlənmiş və imzalanmış məktubu nəzərdə tutulur. Burada müvafiq müraciət formasından sonra sifəriş edilən məhsulun tam adı, məhsula uyğun növü, çəkisi, ölçüsü, miqdarı və digər mühüm xüsusiyyətləri qeyd edilməlidir.

Onlayn alış –veriş internetdə satmaq və bu xidmətdən yararlanmaq deməkdir. Yəni mal internet üzərində sərgilənir, sifərişçi saytda həmin məhsulun rəsmlərini, haqqında məlumatlarını gördüyü, tələbatına uyğun hər hansı bir malı sifəriş edir.

Hər gün inkişaf edən texnologiya indi imkan verir ki, istənilən vaxt ehtiyac olunan malı anbara getmədən onlayn sifəriş edərək göstərilən ünvana çatdırsınlar.

Sifərişin planlaşdırılması

Adətən əksər anbarlar tez və ya gec məhsulun anbardan təhvil zamanı sifərişin ləngiməsi problemi ilə üzləşirlər. Bunun bir neçə səbəbi var: məhsulun saxlanılmasının düzgün təşkil edilməməsindən anbar işçilərinin səriştəsizliyinə qədər. Ən başlıca səbəb isə sifərişin düzgün planlaşdırılmaması ola bilər.

Sifərişin planlaşdırılmasının əsas mahiyyəti sifərişin düzgün və vaxtında sifərişçiyə çatdırılmasındadır.

Məhsulun təhvilə hazırlanması zamanı sifərişin planlaşdırılması aşağıdakı kimi olmalıdır:

1. Məhsulun anbardan toplanması prosesi
2. Qablaşdırma
3. Təhvil vaxtının planlaşdırılması
4. Sifərişin təşkili

5. Nəqliyyat növünün seçilməsi
6. Sənədləşdirmə
7. Son nəzarət və yükləmə prosesi

5.2. TƏHVİL VERMƏ ZAMANI TƏLƏB OLUNAN SƏNƏDLƏŞMƏ PROSESİ HAQQINDA MƏLUMAT VERİR

SƏNƏDLƏŞMƏ PROSESİ

Məhsulun anbardan təhvil zamanı bir sıra sənədləşmə işləri həyata keçirilməlidir.

İlk öncə toplanmış məhsul təhvil vermə zonasında nəzarətçilər tərəfindən sifariş fakturalarına əsasən yoxlanılır.

Məhsulun düzgün göndərilməsinin keyfiyyət və kəmiyyət göstəricilərinin qorunması məqsədi ilə anbardar verdiyi malın bütün göstəricilərini əks etdirən aydın və düzgün tərtib edilmiş sənədləşmə işlərini yerinə yetirir.

Sənədləşmənin əsasını qaimələr təşkil edir. Qaimə alıcıya göndərilən və ya buraxılan malların adı, növü, miqdarı, qiyməti yazılmış siyahını göstərən sənəddir.

Hal-hazırda online elektron qaimə verilir. Həmin qaimə çap olunur, malın üzərində alıcıya malın təhvil sənədi kimi göndərilir. Digər tərəfdən, "Elektron qaimə-fakturanın formasının tətbiqi, uçotu və istifadəsi Qaydaları"nda elektron qaimə-fakturanın tərtib edilməsi üçün əsas olan sənədlər (qəbzələr, çeklər, təhvil-təslim aktları, qaimələr və s.) nəzərdə tutulur.

Qaimə fakturanın kötük hissəsi qaimə-faktruanı təqdim edən şəxsə qalmalı, ikinci hissə alıcıya verilməlidir. Bəzi malsatanlar qaimə fakturanın surətini də alıcıya verirlər.

Malalan vəkalətnaməyə əsasən işçisinə səlahiyyət verir ki, malı alsın. **Vəkalətnamə** malsatandan malı almaq üçün malalanın işçisinə verdiyi sənəddir. Bu zaman vəkalətnamə işçinin imzası, müəssisənin möhürü, direktor və baş mühasibin imzası ilə rəsmiləşdirilir. Bundan sonra vəkalətnamə verilmiş şəxs həmin sənədi və şəxsiyyət vəsiqəsini malsatana təqdim etməklə malı ala və qaimə fakturaya imza ata bilər. Əgər işçiyə vəkalətnamə verilməyibsə, malalan işçinin imzasını təsdiq etmək üçün qaimə- fakturaya möhür vurmaldır. Möhür varsa, vəkalətnamə tələb olunmamalıdır.

5.3. ANBARDAN SİFARİŞƏ UYGUN MƏHSULU TOPLAYIR

MƏHSULUN ANBARDAN TOPLANMASI PROSESİ

Anbar işinin ümumi keyfiyyət göstəricisi məhsulun anbardan toplanması və qablaşdırılması prosesidir. Bu proses bir neçə mərhələdən ibarətdir:

- Sifarişin qəbulu işlənərək məlumatın qablaşdırılma zonasına ötürülməsi;
- Sənədləşdirilməsi;
- Məlumatın qablaşdırılma zonasına ötürülməsi;

- Məhsulun qablaşdırılması və sifarişçiyə göndərilməsi.
- Sifarişin vaxtında yerinə yetirilməsi və sifarişçinin anbar işindən razı qalması məhsulun anbardan tez və düzgün toplanaraq sifarişçiyə çatdırılmasından asılıdır.

Məhsulun toplanmasının səmərəli və sürətli olması üçün ilk öncədən anbarın quruluşu, məhsulun yerləri və yerləşdirilməsi düzgün planlaşdırılmalı, anbarın məhsulla təchizatı dayandırılmamalı, anbarda ünvanlı saxlama üsulundan istifadə edilməlidir. Ünvanlı saxlama üsulu dedikdə, hər saxlama yerinə müəyyən bir ünvan və ya fərdi nömrələr tətbiq edilməsi nəzərdə tutulur. Belə olduqda sifariş olunan məhsulun hansı “ünvanda” olmasını bildikdə məhsulun toplanmasında ləngimə aradan qaldırılır.

Məhsulun toplanmasına adətən anbarın uzaq nöqtələrindən başlayaraq çıxışa doğru irəliləyirlər.

Sifarişin həcmindən asılı olaraq məhsulun toplanması fərdi və ya kompleks (birləşdirilmiş) qaydada aparılır.

Sifarişin fərdi toplanması bir əməkdaşın gördüyü ardıcıl işdir. Bu üsul toplamanın dəqiq və tamlığının göstəricisidir. Lakin vaxt itkisidir.

Kompleks toplama isə bir neçə sifarişin paralel şəkildə toplanmasıdır. Toplanan məhsul hissə - hissə qəbul zonasına göndərilir, orada qaimə üzrə tələb olunan məhsulun tam mövcudluğu dəqiqləşdirilərək çeşidlənir və qaqblaşdırılmaya göndərilir.

Məhsulun yerləri

Məhsulun tez və düzgün toplanmasında məhsulun yerləri böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hər bir məhsula uyğun saxlama yerləri nəzərdə tutulmalıdır. Bu xüsusi rəflərlə, gözlərlə, palletlərlə təchiz edilmiş anqarlar, meydançalar və bokslar (otaqlar) ola bilər. Məhsulun tələbatından asılı olaraq yerləri də müxtəlif olmalıdır. Belə ki, tələbatı çox olan məhsul çıxışa daha yaxın yerlərdə, tələbatı az olan məhsullar isə daha uzaq məsafələrdə yerləşdirilir. Belə olarsa məhsulun toplanması da daha sürətli olar. Bundan başqa anbarda malları yerləşdirərkən malın digər göstəriciləri də nəzərə alınmalıdır, məsələn çəkisi, qabariti (həcmi). Bütün kənd təsərrüfatı məhsulları xüsusi saxlama qaydalarına və rejiminə malikdirlər. Bunun üçün də hər məhsulun düzgün yerləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır.

Məhsulun düzgün yerləşdirilməsinin əsas prinsipi o məhsulun ölçülərinə görə qruplaşdırılmasıdır. Mallar yerləşdirilərkən onların ölçüləri və onlara olan tələbat nəzərə alınmalıdır. Beləliklə, böyük və ağır qablaşdırmalar alt hissələrdə yerləşdirilməlidir. Bu prosesi asanlaşdırır və göndərmə vaxtını azaldır.

Yüngül və ya kiçik əşyalar rəflərin yuxarı hissələrinə yerləşdirilir. Bu yanaşma avtokarların və anbar işçilərinin təhlükəsizliyini təmin edir. Tələbatı çox olan mallar alt və ya orta sıralarda, mövsüm və tələbatı az olan məhsullar isə üst sıralarda yerləşdirilməlidir.

Anbardakı məhsullarının yerlərini dəyişmək məqsədə uyğun deyil. Beləki, sistem sabit olduqda sifariş verilən məhsulun axtarışı daha sürətli olur.

Anbarda hətta müntəzəm olaraq aparılan təmizlənmə, dezinfeksiya, dezinseksiya və dezodorasiya işləri də yol vermir ki, mallar yerdə yerləşdirilsin.

Anbarlarda məhsul saxlanılan yerlər həşərat, gəmirici və quşlar əleyhinə vasitələrlə dezinfeksiya edilir, siçovul və siçanlar üçün tələlər quraşdırılır.

Əsas sifariş edilən müxtəlif məhsullar bir “ünvanda” yerləşdirilə bilər. Məsələn, meyvə və tərəvəzlər, gübrə və pestisitlər və s.

5.4. SİFARİŞİN DÜZGÜN HAZIRLANMASINI TƏŞKİL EDİR

SİFARİŞİN TƏŞKİLİ

Anbara sifariş daxil olduqdan dərhal sonra fakturalar çap olunaraq çeşidləyicilərə paylanılır. Çeşidləyicilər xüsusi texnikadan (yükləyicilər, qalaqlayıcılar) istifadə edərək sifariş edilmiş məhsulu toplamağa başlayırlar. Bu zaman əsas diqqət malların adına, miqdarına, ölçü vahidlərinə və yerlərinə yönəlməlidir. Diqqətlə və düzgün toplanmış məhsul yükləmə zonasına ötürülür. Təyin olunmuş vaxt məhsulun yüklənməsi üçün müvafiq nəqliyyat vasitəsi verilir.

Yükləmə zonasında çeşidlənmiş mallar anbar nəzarətçiləri tərəfindən yoxlanılır.

Əgər hər hansı bir mal yanlış yığılıbsa və ya heç yığılmayıbsa dərhal həmin çeşidləyici bu nöqsanı aradan qaldırır. Yoxlanılmış sifariş fakturaları anbardara geri qaytarılır.

Anbardar toplanmış məhsulu anbar proqramından silir. Sonda qablaşdırılmış məhsullar təyin olunmuş vaxtda müvafiq nəqliyyat vasitələrinə yüklənərək çatdırılma ünvanlarına göndərilir.

5.5. NƏQLİYYAT NÖVÜNÜ PLANLAŞDIRIR

TƏHVİL PROSESİNƏ UYGUN NƏQLİYYAT NÖVÜNÜN SEÇİLMƏSİ

Sifarişçini hər zaman iki amil daha çox düşündürür: malın keyfiyyəti və qiyməti. Məlumdur ki, malın qiymətinə onun maya dəyərindən başqa çatdırılma xərcləri də aiddir. Ona görə də anbardarın əsas məqsədi daşıma xərclərinin minimuma endirilməsidir.

Nəqliyyat növünü planlaşdırarkən daşınan yükün bütün xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Məsələn temperatur rejimi . Bu növ məhsullar refrijeratorlarda rütubətlik və temperatur rejimi tənzimlənən xüsusi soyuducu konteynerlərdə daşınır .Bundan başqa yükün çəkisi və ölçüləri də böyük əhəmiyyət kəsb edir. Nəqliyyat növü planlaşdırılarkən yükün növü, daşınma sxemi, daşınma şəraiti və məsafəsi nəzərə alınmalıdır.

Məsafələrinə görə:

100 – 200 km- qısa

200 – 800 km- orta

800 – 1500 km – uzaq

1500 – 2000 km –və daha artıq məsafələr lap uzaq hesab edilir.

5.6. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Sifarişləri formasına görə fərqləndirin.
- Məktub formasında sifariş hazırlayın.
- Onlayn formada məktub hazırlayın.
- Sifarişin planlaşdırılmasını sxematik göstərin.
- Qaimə tərtib edin.

- Vəkalətnamə tərtib edin.
- Məhsulun toplanma qaydasını izah edin.
- Hər mal və məhsulun özünəməxsus yerləri haqda məlumat verin.
- Təhvil vaxtını planlaşdırın.
- Sifariş fakturalarını tərtib edin.
- Çeşidləyicilərin əsas iş prinsipini izah edin.
- Temperatur rejiminə görə məhsulların xüsusiyyətlərinə aid cədvəl qurun.
- Məsafəyə görə nəqliyyat növünü planlaşdırın.

5.7. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Sifariş nə deməkdir?
- Onlayn alış-veriş nə deməkdir?
- Hansı səbəblərdən sifariş ləngiyə bilər?
- Anbar işinin ümumi keyfiyyət göstəriciləri hansılardır?
- Qaimə nədir?
- Elektron qaimə nə deməkdir?
- Vəkalətnamə nə deməkdir?
- “Ünvanlı” saxlama üsulu nədir?
- Məhsulun toplanmasına necə başlanılır?
- Məhsulun yerlərinin nə kimi əhəmiyyəti var?
- Sifarişin təhvil vaxtı neçə hesablanır?
- Məhsul toplanarkən çeşidləyici əsasən nəyə diqqət yetirməlidir?
- Nəqliyyat növü seçilərkən əsas nəyə diqqət yetirməlidir?

6.1. MƏHSULUN TƏHVİL VERİLMƏSİ ZAMANI TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARINI HƏYATA KEÇİRİR

TƏHVİL ZAMANI TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARI VƏ ONLARA RİAYƏT OLUNMASI

Məhsulun təhvili Loqistika zəncirinin ən məsuliyyətli mərhələlərindən biridir. Təhvil vermə sisteminin əsas bəndi insandır. İnsan sağlamlığı və təhlükəsizliyi həmişə öndə dayanmalıdır. Nəzərə alsaq ki, hələ də anbarlarda bəzi işlər əl vasitəsilə aparılır, təhvil vermə və yükləmə zamanı müxtəlif zədələnmələrə rast gəlmək olur. Bu zədələnmələrin qarşısını almaq üçün anbar işçilərinin yükü əl ilə qaldırarkən ən sadə təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmələri kifayət edər. Məsələn, ağır yük qaldırarkən fəhlə belini düz saxlamalı, yükü çiyindən yuxarı qaldırmamalı, öz bədəninə yaxın tutmalı, yükü dartmamalı və itələməməlidir. Çevrilərkən bütün bədəni çevirmək lazımdır.

Sürücüdən xəbərsiz yük maşınının banına (kuzova) çıxmaq olmaz. Sürücü maşını yerindən tərpədən zaman kuzovdakı fəhlə yığılaraq zədələnə bilər. Belə halların baş verməməsi üçün kuzova zəncir bağlamaq, “Qalxma” lövhəsi vurmaq və ya sürücüdən açarları alaraq avtomobilin reysə hazırlığına tam əmin olduqdan sonra qaytarmaq olar.

Anbarın müəyyən sahələrində boya ilə çəkilmiş işarələr və ya qurulmuş sədlər də istehsalat zədələnmələrinin qarşısını ala bilər.Boya ilə çəkilmiş işarələr səliqəli görünməklə yanaşı anbar işinə nizam-intizam qaydalarını da tətbiq edir.Məsələn, anbar maşınlarının getdiyi yolları qablaşdırma zonasından ayırır.

Fəhlələrin təhlükəsizlik qaydalarına riayət yalnız rəhbər işçilərin qayğısı olmamalıdır. Bu məsələdə hər bir fəhlə özü maraqlı olmalıdır. Belə ki,lazım olan zaman fəhlə qoruyucu eynəyini taxmazsa, başına kaska geyinməzsə,anbar maşınlarını dar keçidlərdə iti sürətlə idarə edərsə böyük fəsadlarla üzləşər və ən azından o,töhmət ala bilər.

Bundan başqa mütəmadi olaraq anbarlarda təhlükəsizlik texnikasına dair təlimatlar keçirilməli,müxtəlif yerlərdə təlimat lövhələri asılmalıdır.

Zədələnmələrin qarşısının alınması

Yükləmə zamanı təhlükəsizliyin təminatı mütləq şəkildə qanunverici bir tələbdir. Diqqətsizlik və səhlənkarlıq ucbatından yaranmış ziyan məsuliyyətə cəlb olunmaya gətirib çıxarır.

Yükləmə zamanı ölümlə nəticələnə biləcək hər hansı bir bədbəxt hadisənin qarşısının alınması üçün bütün təhlükəsizlik qaydaları həyata keçirilməlidir.

Yükləmə zamanı təhlükəsizliyə görə cavabdeh şəxs- yük maşınının banına yük yığan fəhlə, onun rəhbəri, sürücü və həmin müəssisə sayılır.

Cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmamağın yeganə yolu istənilən riskin aradan qaldırılması üçün əlindən gələni etməkdir.

Müxtəlif növ zədələnmələrdən mühafizə olunmaq üçün müvafiq qoruyucu vasitələrdən də istifadə etmək lazımdır, məsələn, kaska, xüsusi ayaqqabılar, qoruyucu eynək, əlcəklər, xüsusi geyim, respirator, qulaqcıqlar və s.

6.2. SON NƏZARƏTİ HƏYATA KEÇİRİR

SON NƏZARƏT

Hər bir istehsal müəssisəsinin fəaliyyətinin son mərhələsi onun istehsal etdiyi hazır məhsul, gördüyü işlər və yerinə yetirilən xidmətlərlə müəyyən olunur. Hazır məhsullar o məhsullar hesab olunur ki, onlar mövcud olan standart və texniki şərtlərə, keyfiyyət göstəricilərinə uyğun olaraq tam şəkildə bütün istehsalat əməliyyatlarından keçmiş və sifarişçiyə təhvil verilmiş olsun.

Sifarişçiyə göndəriləcək sənədlərin düzgünlüyü: “anbar” və “sifarişçi”nin adı, ünvanı, bankda olan hesablaşma hesabının nömrəsi, məhsul satılmasına dair bağlanmış müqavilənin nömrəsi, tarixi, məhsulun adı, miqdarı, ödəniləcək məbləğ, nəqliyyat sənədlərinin nömrəsi və s. dəqiqləşdirilir. Bundan sonra qablaşdırılmış hazır məhsulun müvafiq nəqliyyat vasitəsinə yüklənmə prosesi həyata keçirilir.

6.3. YÜKLƏMƏ PROSESİNİ HƏYATA KEÇİRİR

YÜKLƏMƏ PLANININ TƏRTİBİ

- Nəqliyyat vasitəsində yükün optimal şəkildə formalaşmasına nail olmaq;
- Yükün yüksək keyfiyyətlə yüklənməsi və təhlükəsizliyi;
- Minimum əmək sərfi və nəqliyyat xərcləri;
- Yükləmə və boşalma üçün optimal vaxt.

Bu göstəricilərə nəzarət məhsulun çatdırılması şərtlərinə və müəssisənin işinin səmərəliliyinə riayət olunmasına müsbət təsir göstərə bilər.

Yükləməni planlaşdırarkən aşağıdakılar nəzərə alınır:

- Yükün xüsusiyyətləri: bəzi mallar diqqət tələb edir. Məsələn, şüşə və digər kövrək əşyalar yüklənərkən xüsusi qablaşdırma və nəqliyyat vasitəsi istifadə olunur.
 - Nəqliyyat növü: Yükləmə vaxtı və xərci nəqliyyat növünə görə planlaşdırılır.
 - Yükləmə və boşaltma nöqtələrinin xüsusiyyətləri.
- Bu baxımdan nəqliyyatın optimallaşdırılması vacibdir.

Bu baxımdan nəqliyyatın optimallaşdırılması vacibdir.

- Malların marşrutu: Nəqliyyatın vaxtı və dəyərləri hesablanarkən marşrut planlaşması vacibdir.

Yükləmənin planlaşdırılmasında birinci prioritet bir sıra rəsmi sənədlərin hazırlanmasıdır. Onlardan biri yük yükləmə müqaviləsidir. Bu müqavilə işin yerinə yetirilməsi üçün hər iki tərəfin məsuliyyətini əlavə xərclərdən və maddi ziyandan qoruyur.

Yükləmənin icrası

Bütün tədbirlər (qablaşdırma, son nəzarət) həyata keçirildikdən sonra hazır məhsulun yüklənməsi icra olunur.

Yükləmə, boşaltma və tranzit dövründə yüklənmiş malın təhlükəsizliyinin və zədələnməməsinin təmin edilməsi üçün yükün yerləşdirilməsi yüksək peşəkarlıqla aparılmalıdır. Yük maşınları və konteynerlər yüklənməmişdən əvvəl kommersiya şərtlərinə əsasən yoxlanılmalıdır. Bundan sonra bütün təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunaraq qablaşdırılmış məhsul yükləmə rampasına ötürülür.

Rampa yükləmə-boşaltma istehsalı üçün nəzərdə tutulan qurğudur. Rampa bir tərəfi anbarın divarına bitişik, digər tərəfi avtogiriş yolu boyu yerləşir. Rampanın hündürlüyü 1,1 – 1,2 m eni isə 3-6 m təşkil edir. Yüklər rampaya yükqaldıran maşın mexanizmlər vasitəsi ilə ötürülür.

Hər bir yük növünün özünəməxsus yığılma və daşınma üsulu var. Qablaşdırılmış yüklərin yığılması konteyner və ya paletlərin köməyi ilə həyata keçirilir. Nəmə həssas olan və asanlıqla kənar iyləri özünə çəkən yüklər qoruyucu qablarda yerləşdirilməlidir. Heyvan məşəli malların yüklənməsi gigiyenik standartlara uyğun olaraq tibbi kitabçaları olan işçilər tərəfindən həyata keçirilir. Kisələr üst-üstə hər sırada 6 kisədən çox olmamaq şərti ilə yığılır.

Yükü nəqliyyat vasitəsinə elə yükləmək lazımdır ki, daşınma zamanı yük tərپənməsin, düşməsin, zədələnməsin və nəqliyyat vasitəsinə də heç bir zədə dəyməsin. Yükləri mismar və ya digər zədələyə bilən vasitələrlə nəqliyyat vasitəsinə bərkitmək olmaz.

Yükləmə və daşınma üçün zəruri olan avadanlıqlar, köməkçi materiallar (keçi, rəflər, qablar, tellər, qalxan çəngəllər, rulonlar və s.), eləcə də malların izolyasiyası üçün lazım olan vasitələr (ədyal, palaz və s.) anbar tərəfindən təmin edilir.

palaz və s.) anbar tərəfindən təmin edilir.

Sürücü yükün təhlükəsizliyin tələblərinə uyğun yüklənməsinə və bərkidilməsinə nəzarət etməlidir.

- Yükləmə zamanı təhlükəsizlik qaydaları

Yükləmə zamanı bütün mərhələlərdə təhlükəsizlik tələblərinə riayət edilməlidir. Məsələn, əl ilə yükləmə aparılarkən aşağıdakı bəndlər yerinə yetirilməlidir:

- Qalınlığı 5sm-dən az olan lövhələrdən istifadə etmək qadağandır. 50 kq – dan çox yükü bu lövhə üzərindən aparmaq olmaz.

- Deşici və kəsici alətlər yalnız xüsusi qutularda aparılmalıdır.

- Buz və bərk qablar əlcəklə daşınılmalıdır.

- Şüşə üçün xüsusi dəstək olmalıdır.

- Zədəli qablaşdırmaların yüklənməsi yolverilməzdir.

- Şüşədən, saxsıdan, keramikadan olan qablarda daşınan hər bir maye maddənin qablarının qorunması təmin olunmalıdır. Eləcə də axma və dağılma zamanı mayenin nəqliyyat vasitəsinin döşəməsinə axmasının qarşısını almaq üçün maddənin tam hopdurulmasını təmin edən aralıq materialları ilə təmin edilməlidir.

- Yükgöndərənlərin nəqliyyat vasitələrində yükləri bərkitmək üçün lazımi avadanlıqları olmalıdır.

- Mexaniki yükləmə işləri anbardarın təyin etdiyi məsul şəxslərin nəzarəti altında həyata keçirilməlidir.

- Yükləmə zamanı avtomobilin sürücüsü kabinədən enməli və işi müşahidə etməlidir.

6.4. TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN FƏALİYYƏTLƏR

- Təhvil vermə zamanı rast gəlinə bilən zədələnmələri sadalayın.
- Verilmiş qutunu düzgün qaydada qaldıraraq avtomobilə yükləyin
- Verilmiş cədvəli doldurun

Zədələnmələr	Tədbirlər

TƏLİM NƏTİCƏSİ 6

- Təhlükəsizlik qaydalarına dair təlimat lövhəsi hazırlayın.
- Zədələnmələrdən mühafizə olunmaq üçün istifadə edilən qoruyucu vasitələri cədvələ uyğun qruplaşdırın.
- Yükləmə Planını tərtib edin.

Qoruyucu vasitə	Təyinatı

- Planlaşdırmanın məqsədini açıqlayın.
- Yükləmə müqaviləsini tərtib edin.
- Rampanın idarə olunmasını izah edin.
- Yükün növünə görə avtomobilə yüklənməsini təsvir edin.
- Yükləmə zamanı təhlükəsizlik qaydalarını sadalayın.

6.5. QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Təhvil zamanı hansı təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmalıdır?
- Təhlükəsizlik texnikasına dair təlimatların funksiyası nədir?
- Zədələnmələrin qarşısını almaq üçün hansı qoruyucu vasitələrdən istifadə olunur?
- Yükləmənin planlaşdırılması nə deməkdir?
- Planlaşdırmanın məqsədi nədir?
- Yükləmə planlaşdırılarkən hansı amillər nəzərə alınır?
- Rampa nə deməkdir?
- Yükləmə zamanı sürücü hansı işləri görür?
- Yükləmə aparılarkən hansı təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmalıdır?

1. Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik Texnikası
2. Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi
3. Левкин Г. Г. «Логистика: Теория и практика» Учебное пособие, второе издание, Москва 2013
4. Владимир Котов «Логистика. Краткий курс» Санкт-Петербург 2008
5. Андрей Дроздов « Организация и порядок работы склада» GOOGLE